Tartu Ülikool
Filosoofia ja semiootika instituut
Semiootika osakond

Ene Tubelt

5G ohtude diskursuse konstrueerimine Eesti meedia näitel

Magistritöö

Juhendajad: Mari-Liis Madisson, *PhD*
Andreas Ventsel, *PhD*

Tartu
2023

Sisukord

Sissejuhatus

„Riigikogu sotsiaalkomisjon otsustas jätta sisulise aruteluta ja otsejoones tagasi lükata MTÜ Kogukonna Hüvanguks pöördumise, milles kahtlustatakse, et 5G-andmeside võib ohustada elanikkonna vaimset ja ka füüsilist tervist. Pöördumine kandis nime „Seisame elu eest: nõuame 5G ohutute piirnormide kehtestamist ja pikaajalisi uuringuid tehnoloogiaärist sõltumatutelt teadlastelt" ning selle esitajate hinnangul saab 5G tehnoloogiat käsitleda ründena inimeste vaimse ja füüsilise tervise vastu. Pöördumisega sooviti, et võetaks vastu viivitamatud meetmed, et peatada 5G levik Eestis, kuni on teaduslikult tõestatud, et see on täielikult ohutu.“ (Pau 2020)

Ülaltoodud tsitaat on vaid üks Eesti meedias avaldatud 5G-d käsitlevatest artiklitest, mis kajastab 5G-ga seotud hirme. Maailmas kardetakse 5G tehnoloogiat nii intensiivselt, et peetakse vajalikuks põletada 5G mobiilimaste, sest just 5G kiirgus põhjustavat koroonaviirust (Hamilton 2020). Samas ei pruugi suurem osa 5G-kartjatest 5G põhimõtetega kursis olla. Ventsel ja Madisson (2019: 126) ütlevad, et küberohtude diskursus sisaldab tugevaid ja vastuolulisi tähendusi, sest küberruumi iseärasused jäävad keskmisele lugejale, kellel ei ole info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alaseid ekspertteadmisi, hoomamatuks.

Keskmisele lugejale arusaamatu sisuga artiklite laialdane levik on tõhus vahend muu hulgas hirmuõhkkonna tekitamiseks. Hirm muudab keerulisemaks ratsionaalsete arutelude pidamise ja emotsioonivabalt argumenteerimise. Hirmutundel, inimete kartustel mängimine võimaldab publikuga (siinse töö kontekstis meediatarbijaga) hõlpsamalt manipuleerida. Hirm ja sellest ajendatud käitumine ei ole aga pelgalt üksikute inimeste eraviisiline mure, vaid võib osutuda ka julgeolekuriskiks, sest, nagu öeldud, ei pruugi hirmust pimestatud inimesed kuulata ratsionaalseid argumente ning on altimad alluma manipulatsioonidele. Seetõttu on asjakohane uurida, kuidas 5G ohtusid, täpsemalt 5G ohtude diskursust konstrueeritakse. Täpsustus – 5G ohtude diskursus – on siin oluline, sest ma ei uuri selles töös 5G ohtude aluseks olevaid tehnilisi

parameetreid, näiteks kas ja kuivõrd 5G võimaldab inimeste jälgimist ja jälitustegevust või kas ja milline mõju on 5G kiirgusel inimeste tervisele. Minu eesmärk on uurida, kuidas e-ohtusid Eesti meedias kajastatakse ning siin saab oluliseks see, kuidas e-ohtudest räägitakse (Madisson, Ventsel (2018: 182). 5G ohtude diskursiivse konstrueerimise mõistmine võimaldab selgitada, mil viisil mingitest teemadest kõnelemine inimestes ohu- ja hirmutunnet tekitab. Kuna 5G ohte kajastavaid artikleid levib paljudes kanalites, olen analüüsitavate allikate hulga piiritlenud meediaväljaannetega, täpsemalt Eesti Meediaettevõtete Liitu kuuluvate suuremate väljaannete veebiportaalidega (Eesti Rahvusringhääling, Postimees Grupp, Ekspress Grupp).

Teema valik on ajendatud praktilisest eesmärgist: tegemist on osaga Kaitseväe tellitud teadus- ja arendusprojekti „Strateegiline narratiiv julgeolekudilemma kujundajana" läbiviimisest. Projekt keskendub julgeolekuga, eelkõige kübervaldkonnaga seotud strateegiliste narratiivide, mis väljendavad info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seotud ohte (e-ohud) infokeskkonnale, tuvastamisele ja uurimisele (Eesti Teadusinfosüsteem[1]). Lisaks on 5G ohtude (laiemalt e-ohtude) konstrueerimine valdkond, mis mind huvitab. Sarnasel teemal ei ole semiootika osakonnas varem bakalaureuse- ega magistritööd kaitstud.

Minu eesmärk on anda ülevaade 5G ohtude diskursusest valitud eestikeelsetes meediaväljannetes ilmunud artiklites ning analüüsida selliste ohtude konstrueerimist. Otsin vastuseid järgmisele uurimisküsimusele:

1. Kuidas Eesti meedias 5G-ga seonduvaid ohte konstrueeritakse?

Sellele küsimusele vastamiseks esitan kitsamaid alaküsimusi:

1. Millised on 5G diskursuse temaatilised keskmed Eesti meedias?
2. Milliseid iseloomulikke keelelisi konstruktsioone 5G kajastamisel kasutatakse?
3. Millistele sotsiaalsetele toimijatele aktiivsed ja passiivsed rollid omistatakse?

[1] Eesti Teadusinfosüsteem s.a. *Strateegiline narratiiv julgeolekudilemma kujundajana*. Teadus- ja arendusprojekt SHVFI19127. Projekti infoleht. https://www.etis.ee/Portal/Projects/Display/54989ac9-7ebf-4053-ab9c-594b35dc3700

Uurimuse esimeses osas annan teaduskirjandusel põhineva ülevaate e-ohtudest (sünonüümina ka küberohtudest). See on vajalik, et luua uurimuse empiirilisele osale teoreetiline taustsüsteem. Uurimuse teises osas annan ülevaate 5G ohtude kajastamisest Eesti meedias ning analüüsin selliste ohtude konstrueerimist ülalnimetatud kolme alaküsimuse abil. Artiklite analüüsimiseks kasutan diskursuseanalüüsi.

Magistritöö koosneb kolmest suuremast peatükist: historiograafia, uurimisobjekt ja analüüsi metoodika ning 5G ohud Eesti meedias. Uurimisobjekti lühitutvustuse raames defineerin, kuidas oma töös e-ohtusid mõistan, ning kirjeldan kirjandusele tuginedes põgusalt ka seda, mis 5G on.

Uurimuse tulemusena on antud ülevaade 5G ohtude diskursusest Eesti meediaväljaannetes ilmunud artiklites ning valmib analüüs selliste ohtude konstrueerimisest.

1. Historiograafia

E-ohtude mitmekesist maailma on uurinud küllalt palju nii kodu- kui ka välismaised teadlased. Siinse töö kultuuriteaduslikku konteksti arvestades on kirjanduse ülevaatest kõrvale jäetud tehnilise suunitlusega teadustööd, mis keskenduvad pigem riistvaralistele küsimustele ja programmeerimise nüanssidele. Sotsiaalkultuurilisi aspekte on viimastel aastatel käsitletud pigem vandenõuteooriate ja koroonapandeemia vaatevinklist. Kuna konkreetselt 5G teemaga tegelevaid artikleid, mis oleksid kirjutatud sotsiaalkultuuriliselt positsioonilt, on seni teadusajakirjades ilmunud veel küllalt napilt, on siin välja toodud teiste seas ka artiklid, mis keskenduvad laiemalt e-ohtudele ja/või e-ohtude levikule tavameedias ja/või internetis ja on sellisena autori hinnangul samuti teemakohased. Siinne töö keskendub Eestile, seega on valikusse teiste seas kaasatud ka Eestit käsitlevaid artikleid.

(Sotsiaal)meedias on kõlapinda leidnud 5G ja koroonapandeemia väidetavad seosed. Sellise (vale)info levikut on uurinud ka mitmed teadlased, näiteks Beatriz Buarque, kes oma 2022. aastal ajakirjas Social Epistemology ilmunud artiklis „Is It Conspiracy or 'Truth'? Examining the Legitimation of the 5G Conspiracy Theory during the Covid-19 Pandemic" analüüsib tuntud vandenõuteoreetiku David Icke'i koroonapandeemia ja 5G vahelisi väidetavaid seoseid käsitlevate sõnavõttude põhjal, kuidas vandenõuteooriast jäetakse tõene mulje ehk legitimiseeritakse see ühtaegu nii teooria mõjusa esituse kui ka selle nähtavuse (leviku) eest hoolitsemisega (Buarque 2022: 317). Teisisõnu ütleb autor, et kui teooriat levitab autoriteetne isik suurele auditooriumile, mõjub see tõepärasemalt. Selliste vandenõuteooriate tekkimist on 2020. aastal ajakirjas Journal of Medical Internet Research avaldatud artiklis „COVID-19 and the 5G Conspiracy Theory: Social Network Analysis of Twitter Data" analüüsinud Wasim Ahmed, Josep Vidal-Alaball, Joseph Downing ja Francesc López Seguí. Autorid uurisid 2020. aasta kevadel Twitteris nädala vältel avaldatud säutse, mis olid varustatud

parasjagu populaarse märksõnaga *#5Gcoronavirus* (Ahmed jt 2020: 1). Ahmed jt (2020: 6) jõuavad nad järeldusele, et üheks lahenduseks valeinfo ja vandenõuteooriate leviku tõkestamisel on mõjukate spetsialistide kaasamine, et need aitaksid levitatavat valeinfot ümber lükata. See haakub ka Buarque'i eelnevalt kirjeldatud mõttega autoriteetse isiku kasutamisest sõnumi levitamiseks, kuigi tema artikli kontekstis oli eesmärk vastupidine, valeinfo parem levik. Ahmed jt (2020: 6) ütlevad veel, et valeinfoga tuleb võidelda selles keskkonnas, kus see avastati; ühtlasi on oluline keskenduda sellele, mis konteksti valeinfo paigutub ning miks see levib, kas mängitakse inimeste hirmudel – igasugune katse valeinfo levikut tõkestada peab ühtlasi peletama hirmu.

Küberturvalisuse (ehk teistpidi vaadatuna e-ohtude) kultuurilisele konstrueerimisele meedias keskendub Victoria Pernal oma 2021. aastal ilmunud artiklis „The Cultural Construction of Cybersecurity: Digital Threats and Dangerous Rhetoric". Ühendades digimeedia uuringuid ja turvalisuse antropoloogiat, analüüsib Pernal Ameerika Ühendriikide näitel, kuidas ametivõimud küberturvalisust ümbritsevat avalikku kultuuri diskursiivselt konstrueerivad (Pernal 2021: 611). Pernal ütleb, et põhiline pole mitte küsimus sellest, kas digitaalsed ühendused kätkevad endas riske, sest see on vältimatu, vaid küsimus sellest, millised küberturvalisuse teoreetilised ja kultuurilised raamistikud on inimestele, ühiskonnale ja demokraatia tulevikule kasulikumad (Pernal 2021: 633). Praktilisi tööriistu interneti vahendusel levitatavate ähvardava sisuga sõnumite identifitseerimiseks ehk e-ohtude vähendamise abivahendeid pakuvad välja Josiane Mothe jt oma 2022. aastal ilmunud artiklis „Instruments and Tools to Identify Radical Textual Content". Autorite analüüs põhineb Twitteri säutsudel, e-kirjade teel edastatud propagandal ja tumeveebi postitustel (Mothe jt 2022: 1). Mothe jt (2022: 1) sõnutsi on need tööriistad sobilikud julgeolekuasutustes internetis leviva ekstremistliku propaganda äratundmiseks ja selle ohtlikkuse taseme määratlemiseks.

Tartu ülikooli semiootika osakonnas on küberohtude konstrueerimist ja inimeste hirmudega manipuleerimist uurinud ning publitseerinud eelkõige Mari-Liis Madisson ja Andreas Ventsel. Näiteks ilmus neilt ajakirjas Sign Systems Studies 2019. aastal artikkel „Semiotics of threats: Discourse on the vulnerability of the Estonian identity card", kus autorid

keskendusid e-ohtudele Eesti ID-kaardi haavatavuse kontekstis ning otsisid võimalusi selliste teemade kajastamiseks meedias ilma, et uudise lugeja satuks ebaratsionaalsesse ärevusse või tajuks tarbetut ohtu (Ventsel, Madisson 2019: 126). Ohu tajumine tekitab inimestes hirmu. Hirmu konstrueerimisest (meedias) ilmus Madissonil ja Ventselil koostöös Sten Hanssoniga ja Vladimir Sazonoviga ajakirjas Media, War & Conflict samal aastal artikkel „Discourse of fear in strategic narratives: The case of Russia's Zapad war games". Selles artiklis keskendusid autorid sellele, kuidas strateegiliste narratiivide abil rahvas hirmu- ja ohutunnet tekitada (Ventsel, Hansson, Madisson, Sazonov 2019: 1).

2021. aastal ilmus Madissoni ja Ventseli sulest teos „Strategic conspiracy narratives: a semiotic approach", mis keskendub strateegilistele narratiividele meedias ja infosõjas ning toob välja viisid, kuidas vandenõuteooriad külvavad inimestesse kahtlusi ja skeptitsismi peavoolu meediakanalite ja valitsuse vastu (Madisson, Ventsel 2021: iii). Magistritöö teemaga ehk rohkemgi seotult ilmus Madissonil ja Ventselil taas koostöös Hanssoniga aga samal aastal kogumikus „The Russian Federation in global knowledge warfare: influence operations in Europe and its neighbourhood" artikkel pealkirjaga „Russia's strategic blame narratives: comparative analysis of domestic and international media coverage about 5G", kus autorid uurivad strateegilisi süüdistavaid narratiive Vene meedias NATO riikidesse 5G võrkude ehitamise kontekstis (Ventsel, Madisson, Hansson 2021b: 267). 2022. aastal ilmus samadelt autoritelt ajakirjas European Security artikkel „Discourses of blame in strategic narratives: the case of Russia's 5G stories", kus nad analüüsivad Vene riigimeedias kajastatud uudiseid 5G tehnoloogia kasutuselevõtu kohta, keskendudes sealjuures sellele, kuidas tõlgendada süünarratiive rahvusvahelise julgeoleku kontekstis (Hansson, Madisson, Ventsel 2022: 1).

Tartu Ülikoolis viimastel aastatel kaitstud üliõpilastöödest tasub siinse töö kontekstis välja tuua Maia Klaasseni, Kristiina Petersoni, Johannes Voltri ja Marcelo Jarmendia magistritööd. Kui esimesed kaks tegelevad küll selle töö autorile sarnaselt e-ohtude temaatikaga ja kolmas keskendub teabemõjutuse temaatikale (ja on seetõttu väärt siin tutvustamist), kuid mitte konkreetselt 5G aspektidega, siis neljas on oma magistritöös muu hulgas käsitlenud ka 5G temaatikat.

Meediauurijana tuntust kogunud Maia Klaasseni 2021. aastal kaitstud magistritöö „Eesti ja NATO küberkaitse võimekuse narratiivne konstrueerimine Eesti ajakirjandusväljaannetes“. Autor (Klaassen 2021: 4–5) keskendub magistritöös sellele, kuidas infokeskkonda ja e-ohtusid, tegutsejaid ja lahendusi meedias konstrueeritakse, võttes sealjuures aluseks 2020. aastal TEHIKu ning 2021. aastal CityBee vastu tehtud rünnakuid ja andmelekkeid kajastanud artiklid. Klaasseni sõnul joonistub analüüsi tulemusel välja üksteist mittefiktsionaalset ohunarratiivi, mille ta on grupeerinud nelja temaatilisse alapeatükki: „Venemaa hübriidohud“ (Klaassen 2021: 42), „Hiina väärtusruumi ja mõjuvõimu laienemine“ (Klaassen 2021: 51), „Eesti kui digiriigi nõrgemine rahvusvahelisel areenil“ (Klaassen 2021: 59) ja „Tänapäevane infokeskkond kui üleilmne julgeolekuoht“ (Klaassen 2021: 64). Artiklite analüüsimisel keskendub Klaassen „temaatiliste narratiivide kirjeldusele, tegelaste konstrueerimisele (aktiivsus, passiivsus, võim, hinnangud tegelaste hea- või pahatahtlikkusele), tegevuste konstrueerimisele ning mineviku- ja tulevikunarratiividega sidumisele, süsteemitasandi kujutamisele ning lõppsihi konstrueerimisele, julgeolekustamisele omastele tunnustele ning loo esitaja kui mudelautori tonaalsusele“ (Klaassen 2021: 42).

Kui Klaassen kaitses oma magistritöö ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas, siis Voltri kaitses oma magistritöö „Comparison of governmental approaches to counter Russian information influence in the Baltic States“ 2021. aastal Johan Skytte poliitikauuringute instituudis. Voltri analüüsib Vene teabemõjutustegevusele reageerimise riiklikke võimalusi Balti riikides, käsitledes siinse töö kontekstis olulisena muu hulgas ka meediakirjaoskuse aspekti ja seda, kui suures ulatuses riigid meediat reguleerima peaksid (Voltri 2021: 127–132). Tähelepanu väärib, et Klaassenil ja Voltril ilmusid 2021. aastal nende magistritööde teemal artiklid ka ajakirjas Sõjateadlane, vastavalt „Eesti ja NATO küberkaitsevõime narratiivne konstrueerimine Eesti ajakirjandusväljaannetes“ ja „Vene teabemõjutustegevusele vastamine Balti riikides: Eesti, Läti ja Leedu lähenemiste võrdlus“.

Semiootika osakonnas kaitstud üliõpilastöödest tasub teemakohastena esile tõsta Kristiina Petersoni 2020. aastal kaitstud magistritöö „Health panic mechanisms in the COVID-19 media discourse in Estonia“ ja Marcelo Jamendia 2021. aastal kaitstud magistritöö „Communicating like a Bolsonaro. Projection of Bolsonarist strategic narratives through anti-

China memes“. Peterson uuris oma töös seda, mil viisil tervisepaanikaid konstrueeritakse ja milliseid toimetulekumehhanisme võib pidada omaseks 2019.–2020. aastal Eesti meedias ilmunud arvamusartiklites (Peterson 2020: 4, 79) ning Jamendia uurib internetimeemide põhjal Hiina ohu teemat Brasiilias ning muu hulgas tuvastab ühe strateegilise bolsonaristliku[2] narratiivina Hiina maailmavallutusplaanid läbi tehnoloogia ehk 5G võrgu (Jarmendia 2021: 40).

Minu töö sarnaneb sisulises plaanis ilmselt eelnimetatuist enim Maia Klaasseni tööle, sest temagi keskendub e-ohtude konstrueerimisele meedias. Erinevusena Klaasseni tööst võib nimetada töö metoodika – mina analüüsin küll meedias avaldatud tekste, kuid (koostöös juhendajatega) ei ole pidanud 5G teema juures vajalikuks kaasata intervjuusid. Semiootika osakonnas kaitstud nimetatud töödest eristub mu töö eelkõige selle poolest, et keskendun e-ohtudele, millega kumbki nimetatud autoritest ei tegele.

[2] ’Bolsonarism’ tuleneb Brasiilia poliitiku Jair Bolsonaro nimest ning on katustermin tema poliitilistele veendumustele.

2. Uurimisobjekt ja analüüsi metoodika

Selles peatükis annan lühiülevaate uurimisobjektist ehk kirjutan teadusartiklite põhjal põgusalt lahti e-ohtude kajastamise temaatika meedias. Seejärel kirjeldan selles peatükis magistritöö empiirilises osas analüüsi tegemisel kasutatavat metoodikat ja annan ülevaate analüüsi teoreetilistest lähtekohtadest.

2.1. Uurimisobjekti lühitutvustus

Küberoht on „Küberturvalisuse strateegia 2019–2022“ järgi „võrgu- ja infosüsteemi kaudu tekkiv sündmus või asjaolu, mis võib põhjustada kahju“ (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2019: 41). Teisisõnu on e-ohud (ehk küberohud) üldjoontes ohud, mis kasutavad ära küberruumi (Cybernetica 2022a). Küberruumil omakorda on kolm laiemalt levinud definitsiooni (Cybernetica 2022b):

a) Populaarne: „virtuaalne keskkond (peamiselt) Internetis, luuakse inimeste, tarkvara ja teenuste interaktsiooniga, sageli Interneti sünonüüm; koondumine suhtlusrühmadesse paneb osalejad käituma kõiki oma naabreid tundvate külaelanikena“.

b) Infoturbes: „liitkeskkond, mis tekitatakse inimeste, tarkvara ja teenuste interaktsiooniga Internetis, sellega ühendatud tehniliste vahendite ja võrkude abil, ei eksisteeri mingil füüsilisel kujul“.

c) Riikliku julgeoleku kontekstis: „üksteisest sõltuvate infotehnoloogia taristute võrk, millesse kuuluvad Internet, sidevõrgud, arvutisüsteemid ning sisseehitatud protsessorid ja kontrollerid elutähtsatel majandusaladel“.

Ülaltoodud definitsioonide põhjal lähtun magistritöö kontekstis e-ohust kui eelkõige ohust, mille kohta levib info virtuaalseid kanaleid (sotsiaalmeedia, peamiselt aga meediaväljaannete veebilehed) kaudu, st tegemist on ohuga, mille levitamiseks (või ohutunde tekitamiseks) kasutatakse ära internetikeskkondi.

E-ohtude kontekstis on humanitaarvaldkonna uurijate ühed meelisteemad vandenõuteooriad ja valeinfo levik. Eriti kiirelt levib igasugune info digitaalsete kanalite kaudu, seda meediaväljaannete veebilehtedel, aga iseäranis kiirelt sotsiaalmeedias (nt Rodriguez, Gummadi, Schölkopf 2014: 170; Denisova 2022: 1–2). Katrin Nyman Metcalf (2021: 195) ütleb, et informatsioon, eelkõige digitaalsetes kanalites, on tänapäevases küberruumis järjest olulisema tähtsusega tarbimishüve.

Sotsiaalmeedias saab igaüks levitada endale meelepäraseid teooriaid. Näiteks on sel viisil leidnud kõlapinda väited, nagu mõjuks 5G lainesagedus inimese tervisele laastavalt (Raudsik 2020) ning 2020. aasta märtsikuise koroonakarantiini ajal püstitati salaja 5G maste eesmärgiga inimesi mõjutada (Laine, Roonemaa, Kund: 2020). Sotsiaalmeedia abil levivad sedasorti kontrollimata väited kiirelt ning jõuavad laia lugejaskonnani, samas on selline infolevik problemaatiline ennast professionaalsena määratlevatele uudisteportaalidele ja ajakirjandusväljaannetele (Ventsel, Madisson 2017: 96–97). Klikkide kogumisele üles ehitatud ärimudel ahvatleb meediaväljaandeid avaldama väiteid, mis on sotsiaalmeedias juba populaarsust saavutanud ning selle suundumusega ei lähe kaasa mitte üksnes kollase ajakirjanduse väljaanded, vaid ka väljaanded, mis määratlevad end tõsiseltvõetava ajakirjanduse esindajatena. Selline „uudiste“ taastootmine jätab lugejale mulje, et tegemist on usaldusväärse infoga, seda enam, et ajakirjanduses uudise avaldamine on selle tarbijale tõeväärtuse kriteerium (Ventsel, Madisson 2017: 97–98).

Kontrollimata sisuga uudiste laialdane levik võib aga alguse saada ka nn professionaalsest meediast. Mõni internetis kasutajalt kasutajale kulutulena leviv ehk viraalne kuulujutt või väide muutub tõeliselt viraalseks siis, kui mõni suurem meediaväljaanne otsustab selle avaldada (Silverman 2015: 17). Kui pelutav kuulujutt sellest, et koroonaviirust põhjustavad või levitavad 5G mastid, kogub tänu massimeediale inimeste seas laialdaselt uskujaid, tähendab

see ühtlasi, et suur hulk ühiskonnaliikmeid on hirmul. David L. Altheide (2002: 42) ütleb, et ühiskonnas tajutakse, et riskid ja ohud varitsevad kõikjal, inimestel pole turvaline ja tulevik on tume.

Altheide'i järgi mõjutab selliseid suundumusi ühiskonnas üpris tugevalt massimeedia ühes popkultuuriga ning selline mõjutustegevus koosneb tema sõnul kahest komponendist. Esimese faktorina paisatakse meediasse igapäevaselt sünge sisuga uudislugusid, milles kajastatakse mitmesuguseid ohte, mis varitsevad inimesi kõikvõimalikest allikatest (õhk, toit, naabrid, haigused, kuritegevus, stress), tekitades inimestes nõnda püsivalt ohuolukorras elamise tunde (Altheide 2002: 42). Teise faktorina on selle fenomeni juures oluline see, mil viisil meedias ja popkultuuris kirjeldatud ärevust ja pessimismi tekitatakse, st milliseid eeldusi ja mustreid lugude loomisel kasutatakse ning mis vormis seda tehakse (Altheide 2002: 42). Frank Furedi ütleb, et hirmust kõneldakse nii palju, et „harva arutletakse, kas karta tuleks – selle asemel hoopis arutatakse, keda või mida karta tuleb" (Furedi 2018: 8).

2.1.1. E-ohud ja 5G

Tehnoloogia on silmapaistval kohal aruteludes, mis käsitlevad suuremat osa tänapäevaseid suuri väljakutseid ning seda peetakse mitmesuguste kriiside (nii sotsiaalsete kui keskkonnaalaste kriiside) põhjuseks, aga ka lahenduseks (Van Der Vleuten 2020: 261). Samas on näha, et kuigi tehnoloogiast kõneldakse palju, ei pruugi kõik diskussioonides osalejad päris täpselt kursis olla sellega, millest nad õigupoolest räägivad ja nii kipuvad tekkima väärarusaamad või võimenduma tänapäevase tehnoloogiaga seonduvad hirmud.

Mihhail Lotman ütleb, et hirm on „semantiline kompleks, mis otsib oma osutust" ning eriti innukalt otsivad osutust ebamäärased hirmud (Lotman, M. 2009b: 1241). 5G on küllalt keeruline kontseptsioon, mida erialaringkondadest väljaspool ei pruugita mõista, seega on 5G tundmatu ja võõras, kuid sellest kõneldakse ja selle saabumine on vältimatu. Nii võib üldistatult öelda, et 5G kartus põhineb ebamäärasel hirmul arusaamatu ja võõra ees. Seetõttu on asjakohane põgusalt kirjeldada, mis 5G õigupoolest on.

5G standardit nimetatakse järgmise põlvkonna juhtmevabaks kommunikatsiooni-süsteemiks (Kumari, Singh 2020: 275) ja kesksekselemendiks digitehnoloogia järgmises arenguetapis (Prasad, 2014; Ventsel, Madisson, Hansson 2021b: 267), tasub peatuda sellel, mis 5G õigupoolest on. Kuna 5G tööpõhimõttesse põhjalikum süvenemine on eelkõige info- ja kommunikatsioonitehnoloogia teemaliste uurimuste pärusmaa, on seletus siin teadlikult jäetud põgusaks.

5G tähendab viienda generatsiooni mobiilsidetehnoloogiat, mis peaks pakkuma kasutajatele parandatud jõudlust, madalamat latentsust (st viivitust andmete edastamisel) ja vastama üha kasvavatele nõudmistele suurte andmemahtude edastamisel ja vastuvõtmisel üheaegselt (Penttinen 2019: 51). Nimetatud eesmärke võimalik saavutada ainult läbi raadiosidevõrgu uuendamise, sealhulgas on vaja rajada täiesti uued, suurema sageduse ja läbilaskevõimega liinid. 2019. aastal oli Euroopa Komisjoni eesmärgiks koordineerida mobiilsideteenuste jaoks 700 MHz sagedusala kasutamist. Uus tehnoloogia toob kaasa ka uued nõudmised turvalisusele, sealjuures on vaja suurt tähelepanu pöörata identiteedi ja privaatsuse kaitsele (Penttinen 2019: 52–56).

Identiteedi ja privaatsuse kaitse 5G võrgus on üks peamisi turvalisusega seotud küsimusi, millele on arvutiteadlased tähelepanu juhtinud juba enne 5G rakendumist. Eeldati, et ühtse juurdepääsu pakkumine kasutajale ja sujuv liikumine teenuse aluseks olevate juurdepääsuvõrkude vahel toob kaasa suured jõupingutused kasutajaga seotud konfidentsiaalsete andmete turvalisuse tagamisel (Prasad 2014: 79; Penttinen 303–304).

Teiseks oluliseks potentsiaalseks ohukohaks on kübersõjad. Kui korraldada laiaulatuslik küberrünnak (sealhulgas rünnak mobiilsidevõrgu füüsilistele rajatistele), võib see halvata olulised teenused nagu transpordi ja pangad, samuti oleks siis ohus elektrivarustuse säilimine. Prasad (2014: 82) ütleb, et põhjus on selles, et 5G võrk tooks füüsilise infrastruktuuri ja küberinfrastruktuuri üksteisele väga lähedale, seega oleksid ohud küberinfrastruktuuri füüsilistele rajatistele olulise tähtsusega. Kuna Euroopas on nüüdseks rünnakuid 5G mastide vastu juba ette tulnud (Ahmed jt 2020; meediakajastusest nt Hamilton 2020), on selge, et selle ohu ettenägemine polnud asjata.

Niisiis nimetasid tehniliste erialade esindajad enne 2020. aastat 5G-ga seotud ohtudest (lisaks riistvaralistele ja seadusloomesse puutuvale, mis selle töö kontekstis ei ole nii olulised) eelkõige andmete turvalisuse tagamist ja võimalikke rünnakuid rajatiste vastu. Teemasid, mis on esile kerkinud viimasel paaril aastal – raadiolainete/5G võrgu töösageduse kahjulikkus inimeste tervisele ja väidetavad probleemid Huaweiga ehk oht Hiinast – varem kirjanduses esilekerkivalt ei kajastatud.

2.2. Analüüsi metoodika ja teoreetilised lähtekohad

Magistritöös uurin e-ohte, sealjuures konkreetsemalt 5G ohte kajastavaid artikleid Eesti meedias. Analüüsitavad artiklid leidsin meediaväljaannete veebilehtedelt, kasutades otsinguks iga väljaande otsimootorit ning mõnel juhul ka lumepallimeetodit, mis tähendab, et juba leitud artiklite abil leidsin järjest uusi teemakohaseid artikleid. Uurimusse kaasan Eesti Meediaettevõtete Liitu kuuluvate suurema lugejaskonnaga meediaväljaannete veebiportaalid[3]. Töö tegemiseks kasutan kvalitatiivseid meetodeid, sh diskursuseanalüüsi. Analüüsil toetun asjakohasele teaduskirjandusele.

2.2.1. Kriitiline diskursuseanalüüs

Nagu mainitud, lähtun selles töös diskursuseanalüüsi põhimõtetest. Diskursuseanalüüs on kvalitatiivsete andmete analüüsimise vorm, mille abil on võimalik esile tuua keele abil konstrueeritud tähendused (Laherand 2008: 309). Diskursuseanalüüs ei ole siiski konkreetne uurimismeetod, vaid pigem lai teoreetiline raamistik (Laherand 2008: 309), sestap oleks paslik täpsustada, et selles töös olen püüdnud lähtuda kriitilise diskursuseanalüüsi põhimõtetest. Kriitiline diskursuseanalüüs võimaldab hõlpsamini analüüsida tekstides kujutatud sotsiaalsete toimijate võimusuhteid, siin töös näiteks toimijatele omistatud passiivsuse–aktiivsuse kaudu,

[3] Põhjalikumalt tuleb sellest juttu 3. peatükis.

ning lubab näidata, kuidas diskursuse (siin töös metafoorid, iroonia) abil püüeldakse mingite võimusuhete kehtestamisele või oponeerivate seisukohtade õõnestamisele.

Kriitiline diskursuseanalüüs sisaldab endas mitmesuguseid erinevaid koolkondi, sealjuures erinevad nii nende lähtekohad kui ka rakendamise võimalused (Laherand 2008: 326). Eestikeelses kirjanduses on välja toodud neist kaheksa tunnustatumat (Laherand 2008: 326), minu eesmärk on siin töös rakendada neist omakorda kahte: sotsiaalsemiootikat (tuntumad esindajad Günther Kress ja Theo van Leeuwen) ja sotsiokultuuriliste muutuste ja diskursiivsete muutuste suhte analüüsi (tuntum esindaja Norman Fairclough). Kuna Fairclough ise tugineb muu hulgas ka Kressile (Laherand 2008: 327), on need koolkonnad omavahelgi kuigivõrd läbi põimunud.

Diskursused on sotsiaalsed kognitsioonid, spetsiifilised viisid sotsiaalsete tavade tundmiseks, seetõttu võib neid kasutada ja neid kasutataksegi ressurssidena sotsiaalsete tavade esitamiseks tekstis. See tähendab, et diskursusi on võimalik rekonstrueerida tekstidest, millel nad põhinevad (van Leeuwen 2008: 6). Kriitiline diskursuseanalüüs ei keskendu mitte ainult semioosile, nagu Fairclough seda mõistab (diskursusele laiemas mõttes ehk tähenduse loomisele sotsiaalse protsessi osana), vaid tegemist on analüüsiga, mis keskendub suhtele struktuuri, eriti aga sotsiaalsete praktikate kui struktureerimise vahepealse tasandi ja sündmuste vahel (või ka struktuuri ja tegevuse, struktuuri ja strateegia vahel) ning igaühes neist omakorda keskendub semiootilistele ja muudele elementidele (Fairclough 2012: 11). Van Leeuwen (2008: 6) ütleb, et diskursused mitte ainult ei esinda seda, mis parasjagu toimub, vaid nad ka hindavad seda, omistavad talle mingisuguseid omadusi, õigustavad seda ning seeläbi muutuvad sellised aspektid paljudes tekstides märksa olulisemaks kui sotsiaalsed praktikad ise. Minu eesmärk on kasutada ülaltoodut 5G diskursuse temaatilistest keskmetest ülevaate koostamisel, aga ka keeleliste konstruktsioonide analüüsimisel ja sotsiaalsete toimijate identifitseerimisel.

2.2.2. Ohtude kultuurisemiootiline käsitlus

Nagu eespool öeldud, on 5G temaatika paljudele liialt keeruline ja arusaamatu, samas on sellise info levik aluseks hirmu tekkele. Hirm omakorda takistab ratsionaalset argumenteerimist ja võimaldab inimestega manipuleerimist. Seetõttu on siin töös iseäranis oluline aru saada, kuidas 5G ohtusid konstrueeritakse ja milliste kultuuriliste hirmudega neid seotakse. Ohtude konstrueerimise analüüsimisel toetun selles töös hirmusemiootika kontseptsioonile.

Hirmust kõneldes eristab Mihhail Lotman hirmu, mida tajutakse mingi sündmuse tagajärjena (reaktsioon) ja hirmu, mis eelneb sündmuse toimumisele (ennetav kartus) (Lotman, M. 2009a: 209) – Juri Lotmani sõnadega öelduna: „Mitte hädaoht ei kutsu esile hirmu, vaid hirm konstrueerib ähvardava ohu“ (Lotman, J. 2007 (1998): 51). Mihhail Lotman rõhutab, et teisel juhul on lisaks oodatavale ohule oluline faktor ka see ootus ise, mis võib hirmutunnet võimendada (Lotman, M. 2009a: 209) ning ajaline distants hirmutunde tekkimise ja hirmu tekitava sündmuse vahel on tähendusloomes oluline roll, see tähendab, et ennetava kartuse puhul on hirmu tekkimise mehhanismis semiootilisel komponendil suurem sisuline osa (Lotman, M. 2009a: 209–210). Just hirmul kui ennetaval kartusel on igapäevasündmuste tõlgendamisel oluline roll (Ventsel, Madisson 2019: 129), sellist fenomeni on nimetatud ka hirmudiskursuseks (Altheide 2002: 59). Ventsel ja Madisson ütlevad, et semiootilisest vaatenurgast seisneb hirmudiskursus ohtude/ähvarduste juhuslikkuses ja meelevaldsuses, sealjuures ei ole nad juba aset leidnud, vaid neid prognoositakse tulevikku. Lisaks on ähvardused ebamääraseid, konkreetseid ähvardusi kohtab harva. Hirmudiskursust iseloomustab seega ebamäärasus ja viidete määramatus (Ventsel, Madisson 2019: 129). Lisaks tuleb tähele panna, et mitmetähenduslikud või halvasti selgitatud sotsiaalsed olukorrad toovad endaga tavaliselt kaasa ka ohtude mütoloogia kiire kasvu (Lotman, J. 2007: 108–110), mis samuti pärsib ratsionaalset arutelu 5G ohtude üle. Hirmusemiootika loob teoreetilise taustsüsteemi kogu analüüsile ja aitab seeläbi alaküsimustele vastuse otsimist toetavana vastata magistritöö kesksele uurimisküsimusele (kuidas Eesti meedias 5G-ga seonduvaid ohte konstrueeritakse?).

2.2.3. Metafoori teooria, iroonia määratlus ja e-ohud

Alaküsimusele – milliseid iseloomulikke keelelisi konstruktsioone 5G kajastamisel kasutatakse? – vastuste leidmisel ehk keeleliste konstruktsioonide määratlemisel keskendun siin töös eelkõige metafooridele ja irooniale. Nagu eelnevas alapeatükis öeldud, ei pruugi hirmu tekitav ähvardus tingimata alati olla eksplitsiitselt esil, samuti on 5G ja digitehnoloogia areng mitteekspertidele raskesti mõistetav. Seega jääb ohu põhjus ebamääraseks. Metafoorid (ja ka teised keelelised vahendid, nt analoogiad ajaloost) võimaldavad seda ohtu lugejatele paremini esile tuua. Iroonia omakorda võimaldab naeruvääristamist ja osutamist võimalikele kitsaskohtadele ühiskonnas levivates ja levitatavates narratiivides. Ohtude ebamäärasust arvestades võib nii iroonia kui metafooride kasutamine olla teadlik strateegia. Selline piiritlemine on asjakohane, kuna pärast empiirilise materjaliga tutvumist selgus, et metafooride ja iroonia kasutamine on 5G ohtude diskursuses keeleliste konstruktsioonidena kesksel kohal, ühtlasi on selline kitsendus fookuse säilitamisel ja teema laialivalgumise vältimisel suureks abiks.

Metafooride määratlemisel juhindun kontekstipõhise kontseptuaalse metafoori teooriast, lisades vajadusel ka kommunikatiivse aspekti. Kontseptuaalse metafoori teooria mille kohaselt pole metafoor pelgalt keeleline konstruktsioon, vaid hõlmab inimeste igapäevaelu kõiki aspekte, lisaks keelele ka mõtteid ja tegusid. Inimeste tavapärane kontseptuaalne mõtlemise ja tegutsemise süsteem on olemuselt metafooriline, see tähendab, et kuidas inimesed mõtlevad, mida kogevad, mida igapäevaselt teevad, on olulisel määral metafooridega seotud. Samas ei ole inimesed sellest üldjuhul teadlikud (Lakoff, Johnson 1980: 3). Kontseptuaalse metafoori olemus on „asja või nähtuse mõistmine või kogemine läbi teise asja või nähtuse[4]“ (Lakoff, Johnson 1980: 5) ehk teisisõnu „kontseptuaalne domeen A on kontseptuaalne domeen B[5]“ (Kövecses 2010: 4). See tähendab, et kontseptuaalset domeeni, mida kasutatakse metafoorsete väljendite allikana mõistmaks teist kontseptuaalset valdkonda, nimetatakse lähtedomeeniks (konkreetsem, füüsilisem) ning sel moel mõistetavat kontseptuaalset

[4] *The essence of metaphor is understanding and experiencing one kind of thing in terms of another.*
[5] *Conceptual domain A is conceptual domain B.*

valdkonda nimetatakse sihtdomeeniks (abstraktsem) (Kövecses 2010: 4, Kövecses 2015: 2). Samas on kontseptuaalse metafoori teooriat nimetatud liialt lihtsakoeliseks ning juhitud tähelepanu, et metafooride puhul on oluline ka kontekst. Nimelt ütleb Zoltán Kövecses, et metafoore on võimalik mõista vaid kontekstis, milles nad esinevad, ning samal ajal toimib taustainfo konteksti kohta paljudel juhtudel käsikäes juba olemasolevate kontekstuaalsete metafooridega, hõlbustades nõnda metafooride tõlgendamist (Kövecses 2015: 11). Teisalt on Kövecsesi sõnul kontekst oluline ka metafoori valikul ehk mitte ainult metafoori tõlgendamisel, vaid ka selle loomisel (Kövecses 2015: 11).

Metafooride kõrval keskendun teise olulise aspektina irooniale. Iroonia on keeleline konstruktsioon, mida kasutati juba antiikajal. Vanima teadaoleva definitsiooni kohaselt on iroonia see, kui öeldakse midagi, mõeldes tegelikult hoopis öeldule vastupidist (vt nt Colebrook 2014: 1, Puik 2009: 12, Rappoport 2005: 68) või lihtsalt midagi muud (st mitte tingimata vastupidist) (Haverkate 1990: 77). Sellele klassikalisele definitsioonile on aga ette heidetud liigset lihtsakoelisust ja laialivalguvust – see hõlmab kõike alates lihtsatest kõnekujunditest, lõpetades tervete ajalooliste ajajärkudega (Colebrook 2014: 1), see on „tähenduselt väga laiali valgunud ja veniv, st vastavalt eesmärgile igati venitatav“ (Puik 2009: 14), samuti on irooniat hõlpsam konkreetsete näidete abil selgitada kui üheselt ja arusaadavalt defineerida (Rappoport 2005: 68). Kirjandusteadlane Katrin Puik ütleb lausa, et „universaalsed, kõigile iroonia uurijaile ja/või praktiseerijaile vastuvõetavad jaotused ja liigitused pole võimalikud“ (Puik 2009: 15).

Sarnaselt metafoorile on iroonia äratundmisel ja mõistmisel vajalik teada konteksti, milles seda kasutatakse. Me saame aru, et mingit sõna kasutatakse irooniliseena, kui meile tundub, et see on lauses kohatu või ebaharilik ning iroonia äratundmine tõstab seega esile keele sotsiaalsed aspektid, see tähendab, et keel ei ole lihtsalt loogiline süsteem, vaid tugineb eeldatud normidele ja väärtustele; ilma konteksti, sh irooniliselе lausungile eelnevat-järgnevat lausungit teadmata, samuti tundmata laiemat keelevälist konteksti, on lausungi üle otsustamine enamasti (kuid mitte alati) võimatu. (Colebrook 2014: 15, Puik 2009: 24).

Kuna iroonia puhul on tegemist amorfse mõistega, mille definitsioon, nagu öeldud, on laialivalguv, tuginen siin töös ennekõike määratlusele, mille on välja pakkunud Katrin Puik, kes

küll ise tõdeb, et ka tema väljapakutu ebamäärasuse tõttu päriselt definitsiooniks ei sobi (Puik 2009: 27):

> „Iroonia ei rajane /…/ mitte ainult antonüümial või loogilisel vastandusel, nagu võib järeldada iroonia klassikalisest definitsioonist, vaid üldisemal vastuolul, pingel, antinoomial, konfliktil, lõhel või distantsil öeldu ja mõeldu, lause ja lausungitähenduse, lausuja ja lausutu, eelneva ja järgneva, kõnelejate ootuste ja tegelikkuse vms vahel.“ (Puik 2009: 27).

Leian, et esitatud määratlus on siinse töö kontekstis piisavalt selge ning kasulik abivahend analüüsitavates artiklites iroonia tuvastamiseks, sest välja on toodud küllalt palju aspekte, millele tekstides tähelepanu pöörata.

Metafooride ja iroonia oskusliku kasutamisega on võimalik teksti lugejas esile kutsuda ehk tugevamaidki emotsioone kui seda juhtuks vähem kujundliku sõnaseadmise korral. Seetõttu, toetudes ka hirmusemiootikale, võivad metafoorid olla ohtude konstrueerimisel, st inimestes ohutunde tekitamisel, olulise tähtsusega ning sellest tulenevalt tuleb analüüsitavates artiklites neile kindlasti tähelepanu pöörata.

2.2.4. Sotsiaalsete toimijate rollid

Alaküsimusele – millistele sotsiaalsetele toimijatele aktiivsed ja passiivsed rollid omistatakse? – vastuste leidmisel ehk erinevate sotsiaalsete toimijate analüüsimiseks on siin uurimuses eeskujuks võetud Theo van Leeuweni käsitlus aktiivsetest ja passiivsetest sotsiaalsetest rollidest. Van Leeuwen ütleb, et rollide eristamine on oluline, sest sotsiaalsete toimijate tegelikud rollid sotsiaalsetes olukordades ei pea kokku langema neile tekstis antud keeleliste rollidega. Ta lisab, et esitusviis võib rolle ümber jaotada või muuta toimijate vahelisi sotsiaalseid suhteid (van Leeuwen 2008: 32). Niisiis määratakse sotsiaalsetele toimijatele tekstis kas aktiivne või passiivne roll. Van Leeuweni järgi on aktiivsed toimijad need, keda esitatakse tegevuses aktiivsete, dünaamiliste tegutsejatena, passiivsed toimijad on aga need, kellele tegevus on suunatud, kes on vastuvõtjad (van Leeuwen 2008: 33). Rollijaotus on oluline aspekt 5G ohtudest kõnelevate

meediatekstide analüüsimisel: Ventsel ja Madisson ütlevad, et e-ohtude kontekstis on kõnekas see, kuidas ohustaja (ähvardaja) ja ohustatu (ähvardatu) rolle tekstis väljendatakse (Ventsel, Madisson 2019: 134).

3. 5G ohud Eesti meedias

Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi, Meediainnovatsiooni ja Digikultuuri Tippkeskuse ja Tallinna Ülikooli koostöös 2019. aastal valminud „Meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuringu“ andmetel tegutses Eestis kolm aastat tagasi 81 eestikeelset meediakanalit, neist 35 olid ajalehed, lisaks mitmed internetiportaalid (Kõuts-Klemm jt 2019: 55). 41% venekeelse elanikkonna eesti keele oskuse taset hinnati aktiivseks, see tähendab, et inimene valdab keelt vabalt (Kõuts-Klemm jt 2019: 55). Kodumaine meediamaastik on seega mitmekesine ning selle tarbijadki pole homogeenne grupp. Magistritöös artiklite analüüsimiseks olen ajalehtede valikut siiski kitsendanud ning analüüsitavate allikate hulga piiritlenud Eesti Meediaettevõtete Liitu (endisesse Eesti Ajalehtede Liitu) kuuluvate suurema lugejaskonnaga meediaväljaannete veebiportaalidega (Eesti Rahvusringhääling (err.ee ja alamlehed), Postimees Grupp (eelkõige postimees.ee ja alamlehed), Ekspress Grupp (sh delfi.ee)). Lisaks piiritlesin analüüsitavad artiklid ilmumisaja järgi: valimisse võtsin artiklid vahemikust märts 2020 kuni jaanuari lõpp 2022. Veebruaris 2022 muutus Vene-Ukraina sõja algusega meedias avaldatud artiklite fookus ning märtsis 2020 algasid Eestis koroonapiirangud. Nii jäävad analüüsitavad artiklid tinglikult öeldes perioodi ühe kriisi algusest teise kriisi alguseni. Niisugune piiritlemine on õigustatud, sest enne koroonakriisi ilmus 5G teemal küllalt vähe artikleid ning valdav enamus neist käsitlesid pigem selle töö kontekstis irrelevantseid tehnilisi aspekte, nt 5G sageduslubade jagamist, ning sõja alguses pöördus meedia tähelepanu teistele teemadele. Nii oli artiklite sisuline variatiivsus valitud perioodil suurim, pakkudes analüüsiks rohkem materjali.

Märksõnale 5G vastavaid artikleid on kõigis väljaannetes liialt palju (juba ainuüksi delfi.ee otsing väljastas üle neljasaja vaste), et neid kõiki analüüsida. Seetõttu oli vaja valimit piiritleda. Esmajärjekorras jätsin valimist välja artiklid, mis andsid lakoonilises toonis edasi

infot 5G-ga seotud tehnilise sisuga teemadel, nt uudised 5G sageduste jagamisest. Seejärel lähtusin juhuslikust valikust arvestusega, et eelnimetatud portaalidest oleks valimis võimalikult võrdsel hulgal artikleid. Nii kujunes lõplikuks valimiks 50 artiklit. Kuna analüüsi käigus selgus, et küllastuspunkt sai saavutatud, st leiud artiklites hakkasid korduma ja uut infot enam ei lisandunud, võib öelda, et valim oli piisav.

Artiklite täielik loend on leitav lisast 1. Artiklid olen nummerdatud ning kui olen kasutanud tsitaati mõnest artiklist, olen viidanud artikli numbrile.

3.1. 5G ohtude diskursuse ülevaade

Veebimeedias ilmunud analüüsitud artiklid võib jaotada laias laastus kaheks. Üks osa artikleid on uudislood ja arvamused, teine osa vahendab mujal, näiteks mõnes sotsiaalmeediakanalis kirjutatut. Uudislood on kirjutatud neutraalses toonis, ajakirjaniku isiklikku arvamust lugeja pigem teada ei saa. Kui kajastatakse kindla inimese või inimeste rühma seisukohti, küsitakse kommentaare ka vastasleeri esindajatelt. Arvamused seevastu, nagu nimigi ütleb, peegeldavad autorite seisukohti ja nende toon võib olla uudisloost emotsionaalsem.

Analüüsi käigus ilmnes ka, et kui ühte kontserni kuulub mitmeid väljaandeid, näiteks võib siin tuua Postimees Grupi, võivad artiklid erinevates sama grupi väljaannetes korduda, ühe artiklinäitena võib nimetada 22.09.2021 avaldatud artiklid „Leedu kaitseministeerium soovitas Hiina telefonid minema visata“ (rubriigis Maailm) ja „Leedu kaitseministeerium: Hiina mobiiltelefonid on ohtlikud, visake minema“ (portaalis Elu24). Mõnikord on veidi muudetud pealkirja, mõnikord natuke ka sisu, mõnikord kasutatakse üksteisele viitamist (näiteks avaldab Delfi nupukese, kus kirjas viide Eesti Päevalehes avaldatud täistekstile), kuid üldjoontes on tegemist sama artikliga. Arvestades aga seda, et erinevatel väljaannetel on erinevad sihtgrupid ja seega ei pruugi ühe väljaande lugeja teist väljaannet üldse lugeda, jõuab kirjapandud mõte sel viisil suurema hulga inimesteni ning ka analüüsis ei jäetud selliseid artikleid seetõttu kõrvale.

Kui vaadata, millistesse alateemadesse 5G-d kajastavad artiklid võiksid liigituda, joonistus analüüsi käigus välja mitmeid kategooriaid. Ühe teemana kirjeldatakse 5G-d kui ohtu inimeste (ka loomade ja taimede) tervisele, sealjuures on sellise sisuga tekste nii uudislugude, arvamuste kui sotsiaalmeedia põhjal kirjutatud lugude seas. Sellistest artiklitest osa on omakorda seostatavad vandenõuteooriatega (näiteks 5G põhjustas koroonapandeemia).

Teine suurem teema, mille raames 5G kajastust leiab, on nii-öelda Hiina oht. Hiinaga on seotud ka Huawei küsimus, mis samuti leiab mainimist. Huaweid peetakse Hiina Kommunistliku Partei kontrolli all olevaks, seega ebausaldusväärseks ettevõtjaks, kelle tegevus on otseseks julgeolekuohuks Eestile, aga ka tervele (mittekommunistlikule) maailmale. Hiina ohuga seoses nimetatakse ka Hiina väidetavat ebausaldusväärsust partnerina, näiteks on toodud Hiina töövõtjate kiirustades tehtud või halva kvaliteediga töid, kuid see on pigem üldisem probleem ja mitte alati otseselt seotud 5G-ga. Huaweile seevastu kvaliteedis etteheiteid ei tehta, kuid peljatakse väidetavat seost Hiina võimudega.

Rahvusvaheliste suhete kontekstis kerkivad lisaks Hiinale kui julgeolekuohule esile suhted Ameerika Ühendriikidega. Siin on peamiseks kajastatud murekohaks suhete võimalik halvenemine Ameerika Ühendriikidega juhul, kui riiklikult oluliste infrastruktuuriobjektide ehitamisel kasutada Hiina (Huawei) tooteid. Samas ei paista tekstidest välja, et peljataks suhete halvenemist Hiinaga juhul, kui Huawei tooteid mitte kasutada. Selliseid erisusi on põhjendatud näiteks sellega, et Eesti julgeolekualane sõltuvus Ameerika Ühendriikidest ja NATOst on suur ning Eestit seovad erinevad julgeolekualased kokkulepped, samas kui Hiinaga selliseid kokkuleppeid ja sõltuvust ei ole. Samuti on Hiinaga suhtlemisel välja toodud erinevat kultuurilist tausta ning probleeme Hiina sisepoliitikas ja väärtustes (probleemid inimõigustega, demokraatia, kodanikuühiskonna ja vabaduse puudumine).

Alapeatüki alguses on mainitud, et osa artikleid kajastab seda, mida kirjutatakse sotsiaalmeedias. Nendes artiklites juhitakse tihti tähelepanu mitmesugustele vandenõuteooriatele, mida 5G-ga seostatakse. Näiteks võib tuua juba eelnevalt mainitud seose 5G ja koroonapandeemia vahel, kuid vastukaaluks püüab osa artiklitest vandenõusid ümber

lükata või nende tõele mittevastamist selgitada, samuti põhjendada, kust või miks sellised teooriad tekivad.

Seega võib öelda, et Eesti meedias prevaleerib 5G kontekstis oht tervisele ning julgeolekurisk Hiinaga koostööd tehes. Järgnevas alapeatükis analüüsin aga, mil viisil Eesti meedias 5G ohtusid konstrueeritakse.

3.2. 5G ohtude diskursuse konstrueerimine

Selleks, et välja selgitada, kuidas Eesti veebimeedia artiklites 5G ohtude diskursust konstrueeritakse, olen appi võtnud kolm täpsustavat uurimisküsimust:

1. Milliseid on 5G diskursuse temaatilised keskmed Eesti meedias?
2. Milliseid iseloomulikke keelelisi konstruktsioone 5G kajastamisel kasutatakse?
3. Millistele sotsiaalsetele toimijatele aktiivsed ja passiivsed rollid omistatakse?

Esimene küsimus aitab välja selgitada, millised on levinuimad teemad, millega seoses 5G ohtusid meedias kajastatakse. See võimaldab 5G ohudiskursust paigutada laiemasse sotsiokultuurilisse konteksti. Teise küsimuse abil selgub, mil viisil tuuakse esile ohtusid, mis tihti kipuvad olema ebamäärased, või antakse esile tähendusi, mida ei soovita otse väljendada. See võimaldab ühtlasi näidata, milline on Eesti meedias 5G ohudiskursuste kujutamise üldisem tonaalsus. Kolmas küsimus aitab välja selgitada, millised on diskursiivsed agendid 5G ohtude temaatikas ning millised neist on initsiaatorid ja millised mitte. Viimane aitab 5G ohudiskursusi vaadelda laiema võimusuhete raamistikus.

Küsimustele vastuste leidmiseks ja meedias avaldatud artiklite analüüsimiseks koostasin koodipuu, mille elementideks olid laiema tähendusega koodid ja nende alla kuuluvad kitsama tähendusega alamkoodid. Kodeerimise jooksul muutsin koodipuud vastavalt vajadusele, mõnel juhul kaasnes sellega ka juba kodeeritud artikli ümberkodeerimine. Kodeeritud tekstilõike analüüsides otsisin vastuseid abiküsimustele ja seeläbi töö kesksele uurimisküsimusele sellest, kuidas 5G ohtusid Eesti meedias konstrueeritakse.

John Richardson (2007: 24) ütleb, et korrektseks tõlgendamiseks tuleb aru saada, mida teksti autor soovib saavutada (mida ta teeb) ja kuidas see on seotud laiema inimestevahelise, institutsionaalse, sotsiokultuurilise ja materiaalse kontekstiga. Seega lähtusin tekstide tõlgendamisel ja analüüsimisel lisaks kodeerimisele ka kontekstist, kuhu artiklid paigutusid, ning (arvamusartiklite) autorite võimalikust eesmärgist.

Täpsustan siin ka lühidalt, mida selle töö raames konteksti all ise silmas pean. Kontekst on siin töös laiem ühiskondlik (sotsiokultuuriline) taustsüsteem ehk see, mis analüüsitava artikli ilmumise ajal nii Eestis kui ka mujal maailmas parasjagu toimus, mis oli artikli sisuga seonduv aktuaalne teema. Siin mängivad rolli muu hulgas nii teised meediatekstid kui ka sise- ja välispoliitilised suundumused. Samuti pean kontekstiks seda, millises teemarubriigis või väljaande alajaotuses analüüsitav artikkel on ilmunud – uudiste rubriigis ilmunud lood paigutuvad neutraalsemate, ajakirjaniku isiklikust arvamusest vähem puudutatud lugude sekka ning arvamusartiklitest võib oodata rohkem hinnangulisust ja ajakirjaniku oma arvamuse esitamist. Lisaks käsitlen kontekstina artikli autorit ennast – kas tegemist on uudist edastava ajakirjanikuga, konkreetset huvigruppi esindava autoriga või ka näiteks kolumnistiga, kes on juba varem tuntust kogunud kindlat tüüpi keelekasutusega (analüüsitud artiklite autoritest näiteks Juku-Kalle Raid, kelle tekste lugema asudes võib juba ette aimata, et tegemist on kujundliku keelekasutusega).

3.2.1. 5G diskursuse temaatilised keskmed

Selles alapeatükis annan ülevaate analüüsi käigus esile kerkinud 5G diskursuse temaatilistest keskmetest. Olen alapeatüki alguses toonud ära ka tabeli artiklitest, kus selliseid temaatilisi keskmeid tuvastasin (tabel 1). Mitmel juhul võis ühes artiklis esineda osutusi ka teistele temaatilistele keskmetele, kuid selle tabeli liigendusprintsiip lähtub ennekõike artiklis esinenud dominantse teema keskmest.

Tabel 1. 5G diskursuste temaatilised keskmed (number näitab artikli numbrit ajakirjandusliku materjali loendis lisas 1)

Hiina oht ja rahvusvahelised suhted	
16	Uus sidevõrkude turvakontroll hakkab hindama tootjaid
21	Austraalia hakkab piirama leppeid Hiinaga
30	Alar Heikla: mõistuspärase sideturvalisuse võimalikkusest Eestis
25	Punase Draakoni vari
31	Spionaažis süüdistatav Huawei Poola haru eksjuht läks kohtu alla
1	USA ja Läti allkirjastasid 5G turvalisuse ühisdeklaratsiooni
39	Erkki Bahovski: NATO eneseotsingud
15	Asi selge: Eesti Hiina tehnoloogiat oma 5G-võrkudesse ei lase
17	Äike tehnoloogiateavas – Huawei vaidlustab Eesti keeluotsuse: "see läheb vastuollu Euroopa Liidu õigusega!"
19	Küberjulgeolek, 5G ja Navalnõi: Urmas Reinsalu arutas USA välisministriga rahvusvahelist olukorda
22	VLA: Hiina tehnoloogia kätkeb suuri julgeolekuohte
28	Suurbritannia luurejuht: lääs võib kaotada tehnoloogilise ülemvõimu
33	Rootsi kohus kinnitas Huawei 5G keeldu
36	Allar Jõks: „Huawei määruse" menetlemine riigikogus tõotab kujuneda mälestusmärgiks Eesti õigusloomelisele saamatusele
37	Leedu kaitseministeerium soovitas Hiina telefonid minema visata
38	Leedu kaitseministeerium: Hiina mobiiltelefonid on ohtlikud, visake minema
40	USA abivälisminister: oleme Venemaa kuritahtlikust käitumisest teadlikud
42	Huaweil pole tagasiteed – Biden kirjutas alla seadusele, mis keelab isegi kaaluda tema seadmete ostmist
Ohud tervisele	
14	Ministeerium kavandab omavalitsustele kohustust lubada hoonete külge 5G saatjad
24	Kas 5G on tõesti inimorganismile ohutu – Telia ja Elisa võrgu elektromagnetväljade näitajad mõõdeti ära
4	„Fooliummütsid" peavad 5G-d koroonaviiruse levitajaks ja süütavad Suurbritannias mobiilimaste
8	EL-i rakkerühm: Vene ja Hiina libauudised ohustavad eurooplaste elusid
18	Twitter sulges koroonavalede levitamise tõttu vandenõuteoreetik David Icke'i konto
26	Venemaal aeti laiali 5G-vastaste telklaager
27	Psühholoogiline mõjutamine. Meeleavaldajad saadavad politseinikele ähvarduskirju
29	Ka India võimudel tuli oma rahvale kinnitada: 5G-tehnoloogial ja COVID-19 leviku vahel puudub igasugune seos
35	Ekspert teeb asja selgeks: kas 5G kujutab tervisele ohtu?
Üleskutsed vandalismile	
3	Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat
6	„Levitab koroonat!": vandenõulembesed lõhuvad Hollandis 5G mobiilimaste
26	Venemaal aeti laiali 5G-vastaste telklaager
32	Agne Kaarlep: Euroopa püüab maandada veebigigantidega seotud ohte ühiskonnale ja demokraatiale
50	Prantsusmaal said vandenõuteoreetikuga seotud mehed süüdistuse rünnakute kavandamises
Lihtsad ja harimata inimesed	

9	Mikk Pärnits. Vandenõuteooriate viiruse eest pole keegi kaitstud
3	Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat
46	Hollandlasi lummanud 5G-vastased amuletid osutusid radioaktiivseks

Tehnoloogilised ohud

47	Suured lennukitootjad: 5G-side kujutab ohtu lennunduse turvalisusele
48	USA lennufirmad: 5G põhjustab lennunduses suure kaose

Hiina oht ja rahvusvahelised suhted

Analüüsitud artiklite mahukaim temaatiline fookus on, nagu eelnevalt nimetatud, Hiina oht. Hiina ohuna kirjeldatakse artiklites Hiina valitsuse või ka julgeolekuasutuste võimalikku sekkumist teiste riikide otsustusprotsessidesse või toimemehhanismidesse. Sealjuures on tegemist varjatud sekkumisega, Hiina valitsus kasutab oma eesmärkide saavutamiseks kattevarjuna kolmandaid osapooli, näiteks Hiinas tegutsevad rahvusvahelise haardega ettevõtted, mille puhul on alust arvata, et valitsuse soovide täitmine on osa nende äritegevusest. Nii on kahtluse alla langenud ka Hiina päritolu tehnoloogiaettevõtted, kelle omandisuhetes või juhtimises nähakse ohukohti. Hiina ohuga seoses nimetatakse kahtlase tehnoloogiaettevõttena enamasti Huaweid, näiteks kirjeldab selliseid ohte ajakirjanik Madis Hindre Eesti Rahvusringhäälingu (edaspidi ERR) uudisteportaalis ilmunud artiklis „Uus sidevõrkude turvakontroll hakkab hindama tootjaid“:

> „Kriteerium on ka see, kui meil on teavet, et see ettevõte allub sõltumatu kohtuliku kontrollita välisriigi valitsusele või julgeolekuasutustele. Või siis näiteks ei ole selle ettevõtte juhtimisstruktuurid läbipaistvad.“ /…/. Loetelu esimene lause puudutab otseselt Hiina tehnoloogiafirmat Huaweid, mille seadmeid kasutatakse ka meie sidevõrkudes. „Me võime öelda küll seda, et Huawei tehnoloogia läheb praeguse määratluse alusel kõrge riskiga riist- või tarkvara määratluse alla.““ (artikkel 16)

Huawei puhul tuleb tähele panna, et ei kirjutata vaid ohust Eestile, vaid kajastatakse uudiseid ka teiste riikide otsustest selle konkreetse tootja seadmeid edaspidi kasutusse mitte lubada. Nii näiteks kirjutati Postimehe maailmauudiste rubriigis uudisteagentuuridele AFP ja

BNS tuginedes 2020. aasta detsembris artiklis „Austraalia hakkab piirama leppeid Hiinaga“ sellest, et Austraalia asub piirama lepinguid Hiinaga, tuues nimeliselt välja just Huawei:

> „Austraalias tekitab aga aina enam ärevust Hiina mõjuvõimu kasvamine ja valitsus on keelanud telekomihiiu Huawei osavõtu 5G-võrkude ehitamisest.“ (artikkel 21)

Analoogsed otsused on kajastust leidnud ka teistest riikidest, näiteks kirjutati Postimehe maailmauudiste rubriigis ilmunud artiklis „Rootsi kohus kinnitas Huawei 5G keeldu“ uudisteagentuuridele AFP ja BNS tuginedes sellest, kuidas ka Rootsis jäeti Huawei ilma võimalusest osaleda 5G võrkude ehitamisel. Samas antakse võimalus Huaweile ka vastulauseteks, ettevõtte esindajad võtavad sõna mitmes väljaandes, püüdes nii seadustele tuginedes kui ka tõendusmaterjali ehk negatiivsete intsidentide puudumisele viidates ümber lükata neile esitatud kahtlustusi. Nii näiteks ilmus Huawei kaitseks Huawei Technologies Eesti müügidirektori Alar Heikla sulest ERR-i uudisteportaalis arvamusartikkel „Alar Heikla: mõistuspärase sideturvalisuse võimalikkusest Eestis“:

> „Huaweiga pole olnud ühtegi intsidenti ja riigi kehtestatud meetmed on olnud piisavad julgeolekuohu tõrjumisel.“ (artikkel 30)

Mõnes artiklis aga käsitletakse küll Hiina ohtu, kuid ei seostata seda, vähemasti otsesõnu ja nimeliselt, Huaweiga. Pigem on fookus sellel, et investeeringud Hiinast või ka Hiina päritolu laenuraha kasutamine vähendaks Eesti otsustusvabadust ja muudaks Eesti piltlikult öeldes Hiina vasalliks. Seetõttu peetakse ohuks Hiina raha kaasamist riiklikult olulistesse ettevõtmistesse, näiteks manitsetakse ettevaatlikkusele Postimehe arvamusrubriigis ilmunud juhtkirjas „Punase Draakoni vari“:

> „Järelikult tuleb ka edaspidi suhtuda ülima ettevaatlikkusega Hiina pakutavasse rahasse. Pole ka kahtlust, et hiinlaste arendatava 5G tehnoloogia usaldusväärsus kukub spiooniloo taustal kolinal.“ (artikkel 25)

Tsitaadis nimetatud spioonilugu puudutab avalikuks saanud seika sellest, et selgus, et Tallinna Tehnikaülikooli teadur Tarmo Kõuts oli tegelenud Hiina kasuks spioneerimisega (artikkel 25 (Postimehe juhtkiri „Punase Draakoni vari“)). Spionaažiga vahelejäämist

kajastatakse meedias ka teiste riikide näitel, sealjuures ka taas Huaweiga seotult. Nii näiteks kirjeldatakse Postimehe maailmauudiste rubriigis artiklis „Spionaažis süüdistatav Huawei Poola haru eksjuht läks kohtu alla“ uudisteportaalidele AFP ja BNS tuginedes juhtumit Poolas:

> „Süüdistajate sõnul tegutses Weijing W. «Huawei Polska äritegevuse varjus Hiina luuretöötajana», mille lõppeesmärgiks on «hallata Poola riikliku ja kohalike omavalitsuste IT taristut».“ (artikkel 31)

Kirjeldatud Huaweiga seotud riigisisesed ohud on tihedalt seotud ka ohtudega rahvusvaheliste suhete stabiilsusele. Huawei üle arutatakse ja selle ettevõtte toodangu vältimisele pööratakse tähelepanu ka riikide omavahelistes suhetes. Nii tuuakse ERR-i välisuudiste lehel artiklis „USA ja Läti allkirjastasid 5G turvalisuse ühisdeklaratsiooni“ välja aspekte, millega strateegiliselt oluliste kommunikatsioonivõrkude rajamisel arvestada, sealjuures saab lugeja, kes ehk ise selliseid seoseid luua ei oska, Huaweile vihjamisest teada artikli toimetaja täiendusest, sest kirjeldatud ühisdeklaratsioonis on targu hoidutud kellegi pihta otse osutamisest:

> „„Võttes arvesse viienda põlvkonna juhtmevabade kommunikatsioonivõrkude turvalisuse olulisust, teatavad USA ja Läti oma ühisest soovist tugevdada selles vallas koostööd /…/,“ kirjutatakse Läti välisministeeriumi pressiteates. /…/ Ühisdeklaratsiooni tekstis ei mainita otsesõnu ei Huaweid ega ühtegi teist ettevõtet või riiki. Samas rõhutatakse, et tarnijate puhul tuleb arvesse võtta õigusriigi olukorda nende päritoluriigis, julgeolekut, eetilisi majanduspraktikaid ja tarnijate lähtumist turvastandarditest ja heast tavast. Samuti tuleb arvestada asjaoluga, kas riist- või tarkvara tarnijad on välisriigi valitsuse kontrolli all.“ (artikkel 1)

Erinevalt ülaltoodud näitest, kus Hiinast ja Huaweist kõnealune USA ja Läti ühisdeklaratsooni tekst ise otsesõnu ei kõnele, nimelise osutuse toob sisse alles toimetaja täpsustus, viitab Postimehe arvamustoimetaja Erkki Bahovski oma arvamusartiklis „Erkki Bahovski: NATO eneseotsingud“ Hiinale juba otse. Bahovski toetub sealjuures NATO peasekretäri Jens Stoltenbergi kui julgeolekuküsimustes autoriteetse isiku (eksperdi) intervjuule, kus ka Stoltenberg ise Hiina ohule viitab:

> „„Hiina tuleb meile lähemale. 5G diskussioon demonstreerib seda. Algul pidas enamik liitlasi 5Gd üksnes kommertsküsimuseks. Pärast diskussioone liitlaste vahel NATOs mõistavad kõik liitlased, et see on midagi, millel on julgeolekualased mõjud," ütles Stoltenberg." (artikkel 39)

Tasub tähele panna, et Hiina oht 5G tehnoloogia kontekstis ja Huawei seadmete pelgamine ei ole viimasel paaril aastal tekkinud nähtused. USA ja Hiina selleteemaline konflikt võimendus juba 2018. aastal (vt ka Ventsel, Madisson, Hansson 2021a: 164) ning sellest ajast on USA püüdnud (paistab, et üsna edukalt) survestada ka teisi riike, ennekõike oma liitlasi Hiina digitehnoloogiate kasutamisest loobuma.

Ohud tervisele

Ohud tervisele on teema, mis jaguneb kaheks. Ühelt poolt kerkib esile terviseohtude käsitlemine teaduslikus võtmes, teisalt aga kajastatakse ka sotsiaalmeediapostitusi, kus postitajad ise ja nende jälgijad võivad kirjapandut uskuda, kuid teaduslikku tõepõhja neil väidetel ei ole.

Näitena teaduslikel argumentidel põhineva 5G sageduse ohust tervisele ja tähelepanu juhtimisest sellele, et põhjalikke uuringuid seni veel pole, võib tuua ajakirjanik Madis Hinn ERR-i Eesti uudiste lehel artiklis „Ministeerium kavandab omavalitsustele kohustust lubada hoonete külge 5G saatjad" kajastanud seda, et ka Eestis rakendub peagi eurodirektiiv, mis kohustab riiki ja omavalitsusi lubama oma hoonetele paigaldada 5G saatjaid. Olles vestelnud erinevate osapooltega, sealhulgas ka linnade ja valdade liidu juhi Jan Treiga, toob Hinn välja ka tõstatunud murekohad:

> „„Meile teadaolevalt ei ole tehtud 5G võrkude osas uuringuid selle mõjude kohta tervisele. Me kindlasti ei soosiks nende 5G juurdepääsuvõrkude rajamist haridusasutuste lähedusse või haridusasutustesse või vähemasti lasteaedadesse," ütles Trei." (artikkel 14)

Samas on ilmunud ka artikleid, kus püütakse tervisehirme leevendada või neid ümber lükata. Nii näiteks kajastab Delfi tehnika- ja teadusuudiste rubriigi Forte ajakirjanik Aivar Pau

artiklis „Kas 5G on tõesti inimorganismile ohutu – Telia ja Elisa võrgu elektromagnetväljade näitajad mõõdeti ära“ Eestisse rajatud 5G saatjate elektromagnetvälja tugevuse mõõtmist ning sõnastab selgelt 5G ohutuse lähtuvalt rahvusvahelistest standarditest ja mõõtmistulemustest (omaette küsimusena võiks esile kerkida standardite adekvaatsus, kuid seda küsimust ajakirjanik ei tõstata – tuleb lähtuda eeldusest, et standard ei eksi):

> „Siit järeldus: Eestis seni kasutatavad 5G saatjate elektromagnetväli ei kujuta rahvusvaheliste standardite põhjal inimeste tervisele mitte mingisugust ohtu. /…/ Täna ütleb teadus- ja tõenduspõhine lähenemine, et kui rahvusvahelisi norme ei ületata, siis ei ole alust eeldada, et kiirgus tervisele kahju teeb – olgu siis tegemist ükskõik millise põlvkonna tehnoloogiaga.“ (artikkel 24)

Terviseohtude teema teine osa on aga niisiis valeinfol ja vandenõudel põhinevad lood, mida analüüsitud artiklite põhjal magistritöösse kaasatud meediaväljaanded küll ise esimesena ei levita, kuid neid kajastades (sealhulgas analüüsides) annavad neile siiski kõlapinda. Nii näiteks loetleb mitmesuguseid teaduslikult põhjendamata 5G-ga seotud terviseohtusid või hirme, mis on seotud ohtudega tervisele Aivar Pau Delfi Fortes ilmunud artiklis „„Fooliummütsid“ peavad 5G-d koroonaviiruse levitajaks ja süütavad Suurbritannias mobiilimaste“:

> „5G surub alla inimese immuunsussüsteemi, ning teine kinnitab, et viirus kasutab kuidagi võrgu raadiolaineid suhtlemiseks ja ohvrite valimiseks, kiirendades selle levikut. Kolmas teooria räägib selles, et koroona polegi viirus vaid „raadiospektri kiirgus“, mis tapab meie organeid.“ (artikkel 4)

Pau on oma ülevaateartiklis loetlenud kolm ohtu tervisele, mida levitatakse interneti vahendusel ja millel puudub teaduslik tõepõhi. Samas leiavad sellised „tõed“ inimeste seas kõlapinda, neid usutakse ja järgitakse ka „tõdede“ levitajate soovitusi olukorra parandamiseks nagu lugeja saab teada artikli pealkirjast, kust selgub, et kirjeldatud 5G ohtusid tõrjutakse mobiilimastide rüüstamise läbi.

Üleskutsed vandalismile

Vandenõuteooriad, mis kirjeldavad ohtu inimeste tervisele, on seotud ka vandaalitsemise teemaga. Korduvalt kajastatakse juhtumeid mujalt maailmast, kus mõnest suunamudijast või autoriteetse isiku öeldust innustust saanuna on rünnatud 5G maste, neid põlema pandud või muidu laamendatud. Sealjuures kajastatakse meedias nii lugusid sellest, mis vandalismiaktid aset on leidnud kui antakse lugejatele teada, kes ja milliseid üleskutseid on sotsiaalmeedia vahendusel teinud. Näitena vandalismiaktide kajastamisest meedias võib tuua ajakirjanike Martin Laine, Holger Roonemaa ja Oliver Kundi Eesti Päevalehe (edaspidi EPL) uudisterubriigis ilmunud artikli „Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat", kus autorid annavad ülevaate vandenõuteoreetiku Jaya Shivani Krachti loodud Facebooki kinnises grupis „Ava oma silmad", millel oli artikli ilmumise ajal üle 3500 jälgija, toimuvast:

> „Nii ärgitab ta jälgijatel maste (vahet pole, milliseid) maha lammutama." (artikkel 3)

Samas artiklis on ära toodud ka Shivani Krachti otsene tsitaat, kus ta kutsub üles infrastruktuuri lammutama:

> „Ainuke variant on see, et te lähete ja võtate mingisugused asjad kätte ja lähete ja hakkate neid poste maha lükkama." (artikkel 3)

Selle tsitaadi juures on märkimisväärne, et tegemist on ainukese lahendusega probleemist vabanemisel. Sealjuures ei paista üleskutsuja ise väga hästi teadvat, milline oleks parim viis 5G maste likvideerida – „võtate mingisugused asjad kätte" ei tekita kindlust, et ütleja tegelikult teab, millest ta räägib. Silmas tuleb aga pidada, et selle sõnumi sihtgrupp on ilmselt asjasse nii sisse elanud, et ei pane selliseid ebakõlasid tähelegi ja see omakorda näitab, kui vähe on õhinapõhiselt või ülesköetud hirmu baasilt tegutsejatel tegelikult kainet mõtlemist.

Selline fenomen, et abi on vandalismist, 5G mastide hävitamisest, ei ole omane vaid Eestile. Nii kajastatakse Delfi Fortes ilmunud artiklis „"Levitab koroonat!": vandenõulembesed lõhuvad Hollandis 5G mobiilimaste" meeleolusid Hollandis, kus inimesed, kartes, et 5G mõjub tervisele kahjulikult, on sarnaselt Ühendkuningriigi elanikele asunud kahjustama 5G maste:

> „Vandenõuteoreetikud ründasid Ühendkuningriigis mobiilimaste, sest kahtlustavad uue põlvkonna mobiilsidet (5G) koroonaviiruse levitamises. Nüüd on sarnane "kodanikuaktivism" pead tõstnud Hollandis, kus rünnati ainuüksi viimase nädala jooksul nelja mobiilimasti, eesmärgiga need põlema panna või üldse töökorrast välja lüüa.“ (artikkel 6)

Lihtsad ja harimata inimesed

Esineb enda pisendamist, mis jätab mulje, et tavalisest inimesest ei sõltu midagi ja kõik halb, mis juhtub, on paratamatu. Seda esineb ennekõike vandenõude kontekstis, kus vandenõu uskujal ja levitajal on kasulik ennast näidata ohvrina. Nii kirjeldab selliseid inimesi näiteks koloriitne, varem skandalistiks tituleeritud[6] kultuurikriitik Mikk Pärnits ERR-i kultuuriküljel ilmunud arvamusartiklis „Mikk Pärnits. Vandenõuteooriate viiruse eest pole keegi kaitstud“:

> „Vandenõulastele on oluline näidata end üllaste ohvritena, mis õigustaks nendepoolseid provokatsioone. Seetõttu ennast pisendatakse ("olen lihtne inimene") ja kujutletav vastane puhutakse gigantsetesse proportsioonidesse.“ (artikkel 9)

Kui eelnev tsitaat oli artikli autori hinnang, siis tegelikult kirjeldab ta vandenõuteooriatesse uskujaid ka ise ohvritena, viidates sellele, et neid on ära kasutatud ja nad ei ole päris hästi aru saanud, millesse nad ennast on seganud:

> „Mitte kunagi ei mõtle vandenõudesse mässitud inimene, et viga on tema enda piiratud intelligentsis või arusaamisvõimes.“ (artikkel 9)

Artikli autor ütleb, et inimene on vandenõudesse mässitud, mis tähendab, et see protsess toimus temast sõltumatult. Lisaks ei hiilga selline inimene vaimsete võimetega ja kuulub pigem madalamatesse ühiskonnakihtidesse:

> „Harimata ja "lihtne inimene".“ (artikkel 9)

[6] „Justiitsminister Raivo Aeg nimetas toonast sõnavahetust „skandalisti räuskamiseks““ („Vägivallaennetaja“ Mikk Pärnitsa varasemad tembud: ropp tüli kirjanikuprouaga ja laulupeovastane arvamuslugu. *Postimees*, 19.08.2020. https://elu24.postimees.ee/7042935/vagivallaennetaja-mikk-parnitsa-varasemad-tembud-ropp-tuli-kirjanikuprouaga-ja-laulupeovastane-arvamuslugu).

Seega jäetakse lugejale mulje, et inimesed, kes vandenõuteooriatega kaasa lähevad ja valeinfot tõe pähe võtavad, ei kuulu ühiskonna edukamate ja vaimult kirkamate sekka, näiteks ütlevad ajakirjanikud Martin Laine, Holger Roonemaa ja Oliver Kundi EPL-i uudisterubriigis ilmunud artiklis „Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat“:

> „Tausta uurides ilmneb, et need on tihti väikestest kohtadest pärit või välismaale rännanud eesti pereemad /…/, valdavalt kesk- või kutsehariduse ga ja tööl teenindussektoris või kodused. Neid ühendab vaktsineerimisvastasus, huvi MMS-i ja alternatiivsete hingeliste praktikate vastu.“ (artikkel 3)

Tehnoloogilised ohud

Väiksema teemana joonistuvad välja tehnoloogilised ohud. Nii tunti 2021–2022 aastavahetuse paiku muret selle üle, kuidas mõjutab 5G sagedus lennunduse turvalisust. Näiteks kajastati ERR-i uudisteportaalis ilmunud artiklis „Suured lennukitootjad: 5G-side kujutab ohtu lennunduse turvalisusele“ kartust, et 5G tehnoloogia võib häirida lennukite elektroonikat:

> „Lennukitootjad väidavad, et 5G-sagedus ohustab õhusõidukite tundlikke elektroonilisi komponente.“ (artikkel 47)

5G diskursuse temaatilised keskmed Eesti meedias

Selle alapeatüki eesmärk oli leida vastus uurimisküsimusele sellest, milliseid on 5G diskursuse temaatilised keskmed Eesti meedias. Analüüsist selgus, et mahukaim teema, mis 5G diskursuses Eesti meedias esile kerkib, on Hiina oht ja rahvusvahelised suhted. Hiina oht on tihti seotud küsimusega sellest, kas Huawei seadmeid on ohutu kasutada või mitte. Veel kerkisid esile ohud tervisele, üleskutsed vandalismile ning lihtsad ja harimata inimesed. Need kolm teemarühma on omavahel üsnagi seotud, sest neis prevaleerib vähese haridusega sotsiaalmeedia kasutaja, kes kipub langema vandenõuteooriate lõksu. Väiksemana joonistus välja ka tehnoloogiliste ohtude teema, seda konkreetsemalt lennunduse valdkonnas.

3.2.2. Iseloomulikud keelelised konstruktsioonid

Selles alapeatükis annan ülevaate analüüsi käigus esile kerkinud 5G diskursusele omastest keelelistest konstruktsioonidest. Ka siin olen alapeatüki alguses toonud ära tabeli artiklitest, kus iseloomulikke keelelisi konstruktsioone tuvastasin (tabel 2).

Tabel 2. Iseloomulikud keelelised konstruktsioonid (number näitab artikli numbrit ajakirjandusliku materjali loendis lisas 1)

Metafoor	
11	Soome kavandab Hiinaga ühist andmesidekaablit
13	Rohemõtleja: keskkonnakaitsest kujuneb 21. sajandi peamine geopoliitiline võitlustanner
25	Punase Draakoni vari
10	Yana Toom: paha Huawei ja hea Ameerika
3	Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat
27	Psühholoogiline mõjutamine. Meeleavaldajad saadavad politseinikele ähvarduskirju
34	Valeinfo: paljastatud | Hiina suursaatkond teeb Eesti eliidi e-postkastides punasele võimule sobivat „faktikontrolli”
36	Allar Jõks: „Huawei määruse" menetlemine riigikogus tõotab kujuneda mälestusmärgiks Eesti õigusloomelisele saamatusele
41	Liisa Salekešina: autoritaarsuse lummav mõju
46	Hollandlasi lummanud 5G-vastased amuletid osutusid radioaktiivseks
Iroonia	
45	Juku-Kalle Raid: Eesti kui õudne 5G süvariik, hiinlaste ja moblaoperaator Elisa jaoks
Metafoor+iroonia	
20	Ei antennidele ja 5G telefonimastidele: üürikorteri otsija jaburad tingimused naerutavad netirahvast
4	VIDEOD | „Fooliummütsid“ peavad 5G-d koroonaviiruse levitajaks ja süütavad Suurbritannias mobiilimaste

Analüüsitud artiklites keelelisi konstruktsioone tuvastada püüdes kerkivad esile eelkõige metafoorid, samuti aga ka iroonia kasutamine. Sealjuures võib täheldada, et kui uudislugudes irooniat pigem ei esine – aga uudisloo eesmärk ongi ju infot edastada võimalikult neutraalselt –, siis arvamusartiklites, kus autor on oma mõtete väljendamisel mõnevõrra vabam, kasutatakse metafooride kõrval üksjagu sageli ka irooniat. Irooniat leiab lisaks

arvamusartiklitele ka sotsiaalmeedias ja mujalgi levivaid vandenõuteooriaid ja muud säärast kas eksitavat või suisa valeinfot edastavaid postitusi kajastavates artiklites. Metafooride puhul sellist eristumist pigem esile ei kerkinud, neid leiab nii uudislugudes kui arvamusartiklites ja sotsiaalmeedia postitusi kajastavates artiklites.

Metafoorid

Vaatlengi siin alapeatükis kõigepealt metafooride kasutamist ning seejärel liigun edasi iroonia juurde. Nagu eelnevalt öeldud, on metafoor mingi nähtuse mõistmine teise nähtuse kaudu (Lakoff, Johnson 1980: 5). Ajaloo- ja mütoloogiateadmistega inimestele on kindlasti tuttavad nii Siiditee, Achilleus oma kannaga kui ka draakon. Kõik need esinesid analüüsitud artiklites metafooridena.

Ajakirjanik Kai Vare kirjutab Soome plaanidest 5G andmesidevõrgu rajamisel ERR-i uudisteportaali välisuudiste rubriigis artiklis „Soome kavandab Hiinaga ühist andmesidekaablit“:

> „Digiajastul on andmesidekaablid nagu uued kaubateed. Niinimetatud digitaalne Siiditee peaks ühendama Euroopa Aasiaga.“ (artikkel 11)

Vare seletab artiklis ise lahti, et viitab Siiditeega andmesidekaablitele ning Soome ja Hiina koostöös rajatav 5G andmesidevõrk olekski justkui seega justkui digitaalne Siiditee. Samas vajab selle seose mõistmine siiski teadmist sellest, mis oli ajalooline Siiditee, vastasel juhul ei pruugi loetu olla mõistetav isegi siis, kui teksti autor on kasutatud metafoori ise ära „tõlkinud“. Lugeja võib aru saada, et digitaalne Siiditee on andmeside-kaubatee, kuid ta ei mõista, miks kasutada sellist metafoori, kui ta ei tea, mis oli Siiditee ise.

Taustateadmisi eeldab ka saksa rohemõtleja ja Green European Journali toimetaja Roderick Kefferpützi EPL-is ilmunud arvamusartiklis „Rohemõtleja: keskkonnakaitsest kujuneb 21. sajandi peamine geopoliitiline võitlustanner“ ilmunud järgneva mõtte mõistmine:

> „Euroopa ekspordisõltuvus loob nimelt eelduseid välisjõudude otseinvesteeringuteks ning on seeläbi saamas Euroopa Achilleuse kannaks.“ (artikkel 13)

Kes on kursis Kreeka mütoloogiaga, saab aru, mida Kefferpütz on silmas pidanud, öeldes, et sõltuvus välisjõudude otseinvesteeringutest on muutumas Euroopa Achilleuse kannaks. Kes aga pole Achilleusest midagi kuulnud, ei tea ka lugu sellest, kuidas tegemist oli võitmatu sõjamehega, kelle ainus nõrk koht oli tema kand. Niisiis hoiatab Kefferpütz, et sõltuvusest välisjõudude (artiklist selgub, et muu hulgas Hiina 5G-ga seonduvatest) otseinvesteeringutest on saamas Euroopale oht.

Kolmas tuntum analüüsitavates artiklites esinenud metafoor on punane draakon, mida kasutati Postimehe arvamusrubriigis ilmunud juhtkirjas „Punase Draakoni vari“:

> „Punase Draakoni vari. /…/ Uudis eestlasest Hiina spiooni vahelejäämisest näitab kujukalt, et Punane Draakon ei tegele mitte üksnes Eestis pehme mõju edendamisega, vaid kasutab oma eesmärkide saavutamiseks karmimaid võtteid.“ (artikkel 25)

Draakon on teatavasti üks tuntumaid elemente Hiina kultuurist ja mütoloogiast, nii viitabki draakon Hiinale. Punane omakorda on kommunistliku partei tunnusvärv, seega punane draakon viitab kommunistliku valitsemiskorraga Hiinale. Kommunismile vihjamine kipub Lääne inimeses esile kutsuma pigem negatiivseid emotsioone ning siin võimendab seda „vari“. Varjud on hämarad, varjus on hõlpsam salamahti sooritada halbu tegusid. Nii on see metafoor isegi mitte lihtsalt Hiinale viitav punane draakon, vaid salamisi ohtlikule Hiinale viitav punase draakoni vari.

Sarnaselt punasele draakonile viitab kommunistlikule Hiinale karvane punane kukal Euroopa Parlamendi liikme Yana Toomi naljas, mille ta on põiminud oma ERR-i uudisteportaalis avaldatud arvamusartiklisse „Yana Toom: paha Huawei ja hea Ameerika“:

> „Just nagu vene anekdoodis, milles hunt, karu, rebane ja jänes istusid kaarte mängima ning karu hoiatas: „Mängime ausalt! Kui keegi hakkab sohki tegema, saab vastu karvast punast kukalt!““ (artikkel 10)

Naljas ähvardab sohitegemise korral karistus rebast kui seltskonna ainsat punase karvaga tegelast. Toom aga kõneleb artiklis sellest, kuidas tema hinnangul ei ole päris õige ja õiglane kõiges, aga artikli kontekstis iseäranis 5G infrastruktuuri küsimuses kuuletuda USA-le ja tembeldada Hiinat üdini halvaks, kui tegelikult on nende käitumismustrid üsna sarnased. Seega võib lugeja seda nalja lugedes mõista, et punase kukla all on artiklis silmas peetud hoopis Hiinat ning karu rollis võiks ilmselt olla USA, kes annab mõista, et Hiina jääb konflikti korral kaotajaks.

Samas artiklis kasutab Toom USA kohta veel teistki metafoori:

> „Ma arvan, et õigus on siiski Merkelil ja Macronil: Euroopa Liidu riikidel on vaja kaitsta oma sõltumatust igasuguste geopoliitiliste haide eest. Sealhulgas ka meie tähistriibulise lemmikhai eest, kes ihaleb saada kõige tähtsamaks haiks maailmas.“ (artikkel 10)

Hai on teatavasti kala, kelle kohtamine meres ei ole inimesele reeglina positiivne kogemus, kaduma võivad minna jäsemed või ka elu. Toomi tsitaadis esinevad algatuseks geopoliitilised haid, need on riigid, keda võib pidada Euroopa Liidu riikide suhtes ebasõbralikult meelestatuteks. Ebasõbralikkus ei tähenda siin tingimata sõjakust, mängus võivad olla peale territoriaalsete huvide veel näiteks majanduslikud huvid ning kuna tegemist on haidega, võivad nende huvid selguda ootamatult ja osutuda üllatuseks riigile, kes langeb sellise hai ohvriks. Toom on eriliselt esile tõstnud ühe hai – tegemist on meie tähistriibulise lemmikhaiga. Tähistriibud viitavad mõistagi USA lipule ning USA on meie (Eesti) lemmikhai, sest nagu Toomi artiklist selgub, tegutseme me paljuski tema taktikepi järgi. Samas on tegemist omakasupüüdliku riigiga ja me ei või olla kindlad, et ta hai kombel ootamatult hambaid ei näita.

Sotsiaalmeedia vahendusel järgijate emotsioonidel mängides, neid üles küttes ja hirmu külvates ei kohkuta tagasi ka küllalt räigetest metafooridest, näite sellisest sotsiaalmeediapostitusest on välja toonud ajakirjanikud Martin Laine, Holger Roonemaa ja Oliver Kund EPL-i uudisterubriigis ilmunud artiklis „Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat“:

> „„5G maste paigaldatakse siia-sinna. Kui lapsed kooli tagasi lähevad, siis lapsed ahju. Kunagi aeti juute ahju, nüüd ajavad juudid meid ahju. Ahi

> on küll teistsugune pisut," selgitab ta tuhandetele jälgijatele." (artikkel 3)

On selge, et tsiteeritud lõigus viitab suunamudija sotsiaalmeedias holokaustile ja peab 5G mõju inimestele sellega samaväärseks. Iga elementaarsete ajalooteadmistega inimene teab, mida holokaust endast kujutas ja kui tegemist pole just Nick Fuentese (Ameerika antisemiit ja holokaustieitaja) sarnase isikuga, võiks võimalus selle kordumiseks temas tekitada hirmu. Täiendava dimensioonina on siin tegemist teadliku tähelepanu püüdmise ja publiku ärritamisega, eriti arvestades üldist avalikku arvamust, mis selliseid võrdlusi holokaustiga ei tolereeri. Lisaks süüdistab suunamudija 5G abil genotsiidi korraldamises juute ehk tegelikult õhutab ka juutide vastu suunatud hirmu teket või olenevalt inimesest, ka hirmu kasvu.

Iroonia

Irooniat on samuti kasutatud Hiina ohu kontekstis. Sealjuures tuleb tähele panna, et ironiseeritud pole iga kord mitte Hiina ohu ja Huawei seadmete vältimise üle, vaid ka püüdluste üle Hiina ohtu pisendada või seda olematuna kujutada. Nii näiteks kirjutab Juku-Kalle Raid Postimehe meelelahutusliku suunitlusega portaalis Elu24 ilmunud arvamusartiklis „Juku-Kalle Raid: Eesti kui õudne 5G süvariik, hiinlaste ja moblaoperaator Elisa jaoks":

> „Elisa hakkas hiinlastega oma Huawei-asja ajama, arvestas Hiina partnerlusega, aga nüüd sõideti sellest üle. Seppänen väitis, et süvariik tegi. Kujutage ette, Eesti süvariik keeras nii turvalise ja normaalse bisnisi hiinlastega lörri." (artikkel 45)

Tsiteeritud artikli autor on Juku-Kalle Raid, kelle puhul ilmekas keelekasutus lugejat, kes on tema tekstidega varemgi kokku puutunud, üllatada ei tohiks. „Huawei-asi" jätab mulje, nagu sidevõrkude rajamisel koostöö tegemine rahvusvahelise haardega ettevõttega polegi nii oluline, nagu Elisa on üritanud väita. „Turvaline ja normaalne bisnis" viitab Sami Seppäneni seisukohtadele selle kohta, et Huawei on igati usaldusväärne partner, kelle seadmete välistamine riikliku otsusega oli ebaõige ja ebaõiglane otsus. „Keeras lörri" kannab kõnekeelse väljendina endas samuti irooniat Huawei seadmete keelustamise tagajärjel Elisa ja Huawei koostöö Elisa

tahtest olenematu lõppemise suunal, lastes lugejal aimata, et Seppäneni hinnangud juhtunule ei ole Raidi arvates objektiivsed.

Metafoori ja iroonia sümbioos

Metafoor ja iroonia võivad esineda ka üheskoos. Näiteks võib seda märgata artiklites, mis kajastavad inimeste sotsiaalmeediapostitusi, seda on tehtud muu hulgas Postimehe kodurubriigis avaldatud artiklis „Ei antennidele ja 5G telefonimastidele: üürikorteri otsija jaburad tingimused naerutavad netirahvast“:

> „Ühtlasi ollakse arvamusel, et rahvusvahelised telekommunikatsiooni ettevõtted on saatanast ja tegutsevad vaid omakasu nimel.“ (artikkel 20)

Tsitaadi tonaalsus viitab sellele, et nimetatud arvamust telekommunikatsiooni ettevõtete kohta peetakse naeruväärseks. Samuti näitab sellist suhtumist artiklis kirjeldatud arvajate seisukohtade kokku võtmine viisil, et ettevõtted on saatanast – ja saatan on meie kultuuriruumis teatavasti stereotüüpselt negatiivne ja üleloomulik tegelane, seega nõnda oma teksti sõnastades öeldakse, et ka sotsiaalmeedias oma arvamusi jagavate inimeste meelest on telekommunikatsiooni ettevõtted äärmiselt halvad tegelased.

Sarnasel viisil, st metafoori ja iroonia kombinatsioonis, kirjeldatakse ka vandenõuteooriatega kaasa minejaid ning neist innustust saanult tegutsejaid, näiteks on nii teinud ajakirjanik Aivar Pau oma Delfi Forte digirubriigis ilmunud artiklis „„Fooliummütsid“ peavad 5G-d koroonaviiruse levitajaks ja süütavad Suurbritannias mobiilimaste“:

> „„Fooliummütsid“ peavad 5G-d koroonaviiruse levitajaks ja süütavad Suurbritannias mobiilimaste.“ (artikkel 4)

„Fooliummütsid“ viitab siin mõistagi Eesti endise peaministri Andrus Ansipi 2012. aastal Riigikogu infotunnis pillatud lausele („Tavaliselt niisugustel puhkudel, kui inimestel sellised kahtlused on, siis selle vastu aitab aeg-ajalt see, et pannakse foolium mütsi sisse.“ (Delfi.ee 2012)), mis levis kulutulena, andis ainest paljudeks meemideks ning nagu näha, on väljend aktiivses kasutuses tänaseni, kümme aastat hiljem. „Fooliummütsid“ on seega

lihtsameelsed, võimalik, et „seemneid söönud“ (Delfi.ee 2012) või muudel asjaludel pärsitud otsustusvõimega inimesed, kes kardavad 5G kahjulikke elektromagnetlaineid ja tunnevad tarvidust ennast selle ohu eest aktiivselt kaitsta.

Iseloomulikud keelelised konstruktsioonid

Selle alapeatüki eesmärk oli leida vastus uurimisküsimusele sellest, milliseid iseloomulikke keelelisi konstruktsioone 5G kajastamisel kasutatakse. Juba esmasel empiirilise materjaliga tutvumisel selgus, et valdavalt on valimisse sattunud artiklites keelelistest konstruktsioonidest kasutusel metafoorid ja iroonia. Seetõttu analüüsil neile ka keskendusin.

Metafoori kasutamise eesmärk on sõnumit edasi anda kujundlikumalt kui seda võimaldaks tavapärane kuiv tekst. Metafoore kasutatakse erinevat tüüpi artiklites, nii arvamus- kui uudislugudes ning kasutust leiavad nii tuntud (ajaloo- või kultuuriteadmist eeldavad) kui ka võib-olla ainult konkreetse artikli jaoks loodud metafoorid. Metafooride mõistmine eeldab küll taustateadmisi, kuid pidades silmas seda, et artiklid on ilmunud massimeedias, ei ole kasutatud liialt keerulisi ümberütlemisi – artikli autori eesmärk on edastada arusaadavat sõnumit siiski võimalikult suurele auditooriumile. Kui vaadata siin käsitletud metafoore temaatilisest aspektist, selgub, et sarnaselt eelnevas peatükis leitule domineerib ka siin Hiina ohu ja rahvusvaheliste suhete temaatika – esmajoones on valikusse sattunud artiklites metafoore kasutatud Hiinale ja USA-le osutamiseks. Samas on ka loogiline, et kui Hiina ohtu käsitlevaid artikleid leidus valimis kõige enam, on sama teema domineerimas ka metafooride puhul.

Irooniat kasutatakse eriti sotsiaalmeediapostituste kajastamisel. Iroonia kasutamise eesmärk on võimendatult näidata, kuivõrd naeruväärne mõni kajastust leidnud nüanss on. Analüüsitud artiklites esines iroonia kasutamist näiteks Hiina ohus kahtlejate ning vandenõuteooriatesse uskujate naeruvääristamisel. Esineb ka metafoori ja iroonia kasutamist kombinatsioonina.

3.2.3. Sotsiaalsed toimijad

Selles alapeatükis annan ülevaate analüüsi käigus esile kerkinud diskursiivsetest agentidest ehk sotsiaalsetest toimijatest. Ka siin olen alapeatüki alguses toonud ära tabeli artiklitest, kus sotsiaalseid toimijaid tuvastasin (tabel 3).

Tabel 3. Sotsiaalsed toimijad (number näitab artikli numbrit ajakirjandusliku materjali loendis lisas 1)

Aktivistid	
12	Teadlased: praegune 5G on sama ohtlik kui wifi. Tulevikus võib olla teisiti
43	Läti valitsusvastased vandenõuteoreetikud värbavad avalikult anonüümseid trolle
49	Koroonaeitajad asutasid Paraguays „rohelise paradiisi", mis „kaitseb 5G ja sundvaktsineerimise" eest
1	USA ja Läti allkirjastasid 5G turvalisuse ühisdeklaratsiooni
26	Venemaal aeti laiali 5G-vastaste telklaager
Riiklikud institutsioonid	
12	Teadlased: praegune 5G on sama ohtlik kui wifi. Tulevikus võib olla teisiti
14	Ministeerium kavandab omavalitsustele kohustust lubada hoonete külge 5G saatjad
2	Uus epideemia vallandas vandenõuteooriate ja väärinfotulva
17	Äike tehnoloogiateavas – Huawei vaidlustab Eesti keeluotsuse: „see läheb vastuollu Euroopa Liidu õigusega!"
23	Valitsus lükkas sidevõrkude turvalisuse määruse vastuvõtmise edasi
27	Psühholoogiline mõjutamine. Meeleavaldajad saadavad politseinikele ähvarduskirju
29	Ka India võimudel tuli oma rahvale kinnitada: 5G-tehnoloogial ja COVID-19 leviku vahel puudub igasugune seos
33	Rootsi kohus kinnitas Huawei 5G keeldu
37	Leedu kaitseministeerium soovitas Hiina telefonid minema visata
38	Leedu kaitseministeerium: Hiina mobiiltelefonid on ohtlikud, visake minema
44	Hiina ettevõte: riigikogu võttis vastu diskrimineeriva ja konkurentsi kahjustava seaduse
„Meie" ja „nemad"	
3	Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat
26	Venemaal aeti laiali 5G-vastaste telklaager
27	Psühholoogiline mõjutamine. Meeleavaldajad saadavad politseinikele ähvarduskirju
32	Agne Kaarlep: Euroopa püüab maandada veebigigantidega seotud ohte ühiskonnale ja demokraatiale
Eksperdid	
5	Koroonaviirus vallandas Suurbritannias 5G-saatjate põletamise laine
7	„Pealtnägija": vandenõuteooriad ohustavad nii neisse uskujaid kui ülejäänud ühiskonda
2	Uus epideemia vallandas vandenõuteooriate ja väärinfotulva
8	EL-i rakkerühm: Vene ja Hiina libauudised ohustavad eurooplaste elusid
15	Asi selge: Eesti Hiina tehnoloogiat oma 5G-võrkudesse ei lase

28	Suurbritannia luurejuht: lääs võib kaotada tehnoloogilise ülemvõimu
35	Ekspert teeb asja selgeks: kas 5G kujutab tervisele ohtu?

Aktivistid

Üks oluline esile kerkinud toimijate rühm on aktivistid. Aktivistide rühm on mitmekesine – liigitan sinna nii need, kes käivad tänavatel protestimas kui ka need, kes tegutsevad sotsiaalmeedia vahendusel. Aktivistid protestivad näiteks 5G mastide rajamise ja muu säärase vastu. Nad kujundavad endast kuvandi kui ekspertidest, kes on ennast kurssi viinud ja tuginevad oma argumentides muu hulgas ka õigusaktidele. Näiteks viitab sellisele aktivistile Anette Parksepp EPL-i uudisterubriigis ilmunud artiklis „Teadlased: praegune 5G on sama ohtlik kui wifi. Tulevikus võib olla teisiti“:

> „Aktivist: tegu on tahtevastase teaduskatsega, mis rikub paljusid inimõigusi ning ka Eesti vabariigi põhiseadust.“ (artikkel 12)

Ülaltoodud tsitaadist selgub, et aktivist peab ennast seadustes adekvaatselt orienteeruvaks ja oskab nõnda oma argumendile lisada kaalukust. Kas see ka tegelikult nii on, jääb artikli lugeja eest varjule, kuid kui lugejal on vaja vaid tuge oma arvamusele, piisab talle enesekindlalt lausutud sõnumist ka tõestuseta. Aktivist selles tsitaadis võib artikli lugejas tekitada ka ärevust, kuna viitab seaduste rikkumisele, mis juba iseenesest on halb – selle jaoks, kellele meeldib mõelda endast kui korralikust inimesest, on seadustest mööda vaatamine või suisa rikkumine ebameeldiv ja ebameeldivused tekitavad ebamugavustunnet. Olulisemgi on aga see, et viidatakse ebaseaduslikule tegevusele (teaduskatsele, nagu aktivist ütleb), mida tehakse inimestega nende tahte vastaselt.

Sotsiaalmeedias tegutsevad aktivistid püüavad oma tõde kuulutada ja jälgijaid tegudele suunata, nagu ka määratlus ütleb, sotsiaalmeedia vahendusel. Näiteks kajastab ajakirjani Lauri Laugen EPL-i välisuudiste rubriigis ilmunud artiklis „Läti valitsusvastased vandenõuteoreetikud värbavad avalikult anonüümseid trolle“ sotsiaalmeedias tegutsevaid Läti aktiviste, kes ei poolda valitsuse tegevust ja soovivad seda õõnestada:

> „Brīvības Platforma kaaslooja ja administraatorina kureerib ja võimendab Barbare valeinformatsiooni ja vandenõuteooriaid Covid-19, vaktsineerimise, 5G mobiilivõrkude, väidetava ülemaailmse valitsuse ja muude teemade kohta.“ (artikkel 43)

Artiklist saab lugeja teada, et Läti sotisaalmeedia aktivist Kristīne Barbare tegutseb oma platvormil, mille eestikeelne tõlge oleks Vabaduse Platvorm, eksitavat ja ka valeinfot, samuti kasutab ta oma sõnumi edastamiseks mitmeid teisi kanaleid. Artikli andmetel on Barbare Vabaduse Platvormi Facebooki lehel teiste Läti infokeskkondadega võrreldes märkimisväärselt suurem liiklus – Läti Delfist on külastatavus neli korda, Läti ringhäälingu uudisteportaalist LSM seitse korda ja Sputnik Latvijast kuus korda suurem. Sellisena leiab Barbare sõnum selgelt suurt kõlapinda ning tegemist on mõjuka sotsiaalmeedia aktivistiga, kelle teadlikult väära sisuga ja riigi ametlikule poliitikale vastu töötavad sõnumid võivad endast piisavalt aktiivse (reaalselt tegutsema asuva) jälgijaskonna olemasolul hakata kujutama ohtu turvalisusele Lätis ja miks mitte järelmõjuna ka naaberriikides.

Meediakajastust on leidnud ka sellised aktivistid, kes on läinud protestimisest või sotsiaalmeedias tegutsemisest kaugemale ja on oma eesmärkide saavutamiseks astunud reaalseid samme olukorra endale meelepärasemaks muutmisel. Nii näiteks kirjeldab ajakirjanik Inna-Katrin Hein Postimehe meelelahutusliku suunitlusega portaalis Elu24 ilmunud artiklis „Koroonaeitajad asutasid Paraguays «rohelise paradiisi», mis «kaitseb 5G ja sundvaktsineerimise» eest“ juhtumit, kus Austria päritolu Erwin Annau on Paraguays rajanud spetsiaalse küla, saksakeelse kogukonna, kus on 150 – 3000 elanikku (kohalikud võimud ei tea täpselt, palju seal inimesi elab):

> „Küla nimetatakse ka Lõuna-Ameerika suurimaks linnaprojektiks. See pakub väidetavalt kaitset majanduse ja poliitika sotsialistlike suundumuste, 5G võrgu, kemikaalide, fluoriidiga vee, sundvaktsineerimise ja sundtervishoiuteenuste eest.“ (artikkel 49)

On näha, et aktivistid võivad olla väga ettevõtlikud ja saavutada palju, samuti võivad nad kaasata suurt hulka mõttekaaslasi, kes on sarnaselt liidrile valmis oma elus tegema pöördelisi muudatusi. Selliseid lugusid on küll huvitav lugeda, kuid paratamatult tuleb mõelda ka sellele,

millist mõju võib selliste teaduslikku teadmist ja tavapärast ühiskonnakorraldust eitavate kommuunide laiem levik kaasa tuua.

Riiklikud institutsioonid

Teise rühma sotsiaalseid toimijaid, mis analüüsitud artiklitest esile kerkis, moodustavad mitmesugused riiklikud või riikideülesed institutsioonid, Eestis näiteks sotsiaalministeerium, rahvusvaheliselt Euroopa Liidu asutused ja komisjonid. Nende roll on millegi lubamine või keelamine, samuti uuringute tellimine, juhiste koostamine ja otsuste langetamine. Nii näiteks kirjeldab ajakirjanik Anette Parksepp EPL-i uudisterubriigis ilmunud artiklis „Teadlased: praegune 5G on sama ohtlik kui wifi. Tulevikus võib olla teisiti", kuidas Riigikogu sotsiaal- ja keskkonnakomisjon on kaalunud 5G seadmete paigaldamise poolt- ja vastuargumente ning jõudnud järeldusele, et komisjonile esitatud vastuargumendid ei ole tõsiseltvõetavad:

> „Mullu septembris otsustasid sotsiaal- ja keskkonnakomisjon, et ei ole esitatud ühtegi tõsiselt võetavat argumenti, mis annaks põhjust 5G seadmete paigaldamist peatada." (artikkel 12)

Seega on nimetatud komisjon võtnud seisukoha, et seadmete paigaldamisega võib jätkata. Nii on Riigikogu komisjoni näol tegemist võimuka sotsiaalse toimijaga, kes täidab efektiivselt lubaja (ja mõnes teises olukorras siis ilmselt ka keelaja) rolli.

Kui eelnevas näiteks reguleeris riigi esindaja sotsiaalse toimijana 5G seadmete paigaldamise protsessi, andes õiguse tegevustega jätkata, siis järgnevas näites kasutab riik oma õigust kehtestada elanikkonnale ka kohustusi. Nii on riik majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi kaudu soovinud panna kohustuse nii endale üldiselt kui kohalikele omavalitsustele kitsamalt taluda 5G infrastruktuuri, st ministeerium on soovinud vältida 5G seadmete paigaldamise takistamist, nagu kirjeldab ajakirjanik Madis Hindre ERR-i Eesti uudiste rubriigis avaldatud artiklis „Ministeerium kavandab omavalitsustele kohustust lubada hoonete külge 5G saatjad":

> „Majandusministeerium valmistas ette seaduseelnõu, mis kohustaks nii riiki kui ka omavalitsusi 5G tugijaamu taluma.“ (artikkel 14)

Ülaltoodud tsitaadist jääb mulje, et riik sotsiaalse toimijana on asjalik ja ei tegutse uisapäisa, sest pühendas aega seaduseelnõu ettevalmistamisele. Ühtlasi on riik konkreetne ja ütleb, kuidas midagi teha, tegemata endalegi erandeid – 5G tugijaamade talumise kohustus tekib nii omavalitsustele kui ka riigile. Riik esindab siin ka aktivistidele, kes 5G rajatiste vastu võitlevad, vastanduvat ratsionaalset mõistuse häält, otsustades, et 5G võrk ja tugijaamad on vajalikud ja seega on vaja luua paremad võimalused ka seadmete paigaldamiseks.

Samas püüab riik eelnevas näites nimetatud eelnõus näidata, et ta ei ole paindumatu ja agressiivne, vaid nagu Hindre samas artiklis kirjeldab, on avatud dialoogile, jättes otsustusõiguse ka kohalikele omavalitsustele:

> „Eelnõusse on lisatud ka tingimused, mille alusel võib omavalitsus 5G saatja paigaldamist ikkagi keelata.“ (artikkel 14)

Pole küll teada, kas toodud näite puhul on eesmärgiks olnud siiras soov anda kohalikele omavalitsustele taganemistee, kui neil peaks olema põhjendatud vastumeelsus 5G infrastruktuuri suhtes, või on ministeerium soovinud vastutust hajutada. Võib ju mõelda ka nii, et kui omavalitsus kasutaks oma otsustusõigust ja keelaks 5G seadmete paigaldamise, võib tekkida konflikt nende seadmete paigaldamisest huvitatutega ning sellises olukorras oleks riigil hõlbus „süüd“ endalt (riigilt) kohalikule omavalitsusele veeretada.

„Meie“ ja „nemad“

Kolmanda suurema rühmana kerkisid esile sotsiaalsed toimijad, keda saab nimetada „meie“ ja „nemad“. „Meie“ ja „nemad“ on sageli üksteisele vastandatud või tegutsevad vastasleerides. „Nemad“ on üldjuhul keegi, kes kuskil midagi ütles, tegi, otsustas, kuid pole nimetatud, kellega tegu. Selline ebamäärasus ja mulje sellest, et „suur vend jälgib“, on tihti kasutusel sotsiaalmeedias, see tähendab, et selliselt konstrueeritud lauseid kohtab pigem artiklites, mis refereerivad sotsiaalmeediasse postitatud sisu. „Nemad“ võivad sageli jääda nii varju, et „neid“

isegi ei mainita, kuid sellest, mis leiab aset „meiega“, on võimalik aimata, et taustal nad tegutsevad.

„Meiega“ asjad juhtuvad, „me“ ise ei ole justkui võimelised sündmuste kulgu mõjutama ja oleme sunnitud vastu võtma selle, mis tuleb (mis ilmselt on mõne teise toimija tegude tagajärg). Analüüsi käigus selgus, et „meie“ esineb esilekerkivamalt artiklites, mis kajastavad sotsiaalmeedias toimuvat. Nii kirjeldab sotsiaalmeediasse postitatud pahaendelist hoiatamist Martin Pau EPL-i uudisterubriigis avaldatud artiklis „Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat“:

> „„Enam hullemaks minna ei saa. Me saame vaktsineeritud, meie õigused piiratakse ära ja majandus ja kõik läheb ära,” jätkab ta paanika külvamist.“ (artikkel 3)

Nagu mainitud ka peatükis 3.2.1, on „meie“ pigem ohvri staatuses. „Meie“ püüab kuidagi oma raske eluga hakkama saada – ja elu on raske, sest ülaltoodud tsitaadist selgub, et enam hullemaks minna ei saa. Hoolimata „meie“ püüdlustest on „meie“ siiski sunnitud kogema veel uusigi negatiivseid kogemusi, nii saab „meile“ osaks meie tahtest olenematu vaktsineerimine, majandust tabab krahh ja ilmselt kaotame „me“ kõik. Samast eelnevalt nimetatud Pau artiklist, mis kirjeldab Facebooki grupi lausvalesid, selgub ka, et „meie“ on inimrühm, kelle elu ja tervisega manipuleeritakse ning huve lisaks vaktsineerimisele ja õiguste piiramisele kahjustavad ka 5G mastid:

> „Samuti levitab Shivani Kracht vandenõuteooriat, et sel ajal, kui inimesed karantiinis on, ehitatakse salaja 5G maste, millega kodanikke mõjutada. (artikkel 3)“

Sellistes süngetes toonides tulevikuperspektiivi maalimine, nagu näha kahes eelnevas tsitaadis, võib ennast „meiena“ samastavates inimestes tekitada hirmu tuleviku ees. Kui nad aga sellest hirmust kannustatuna asuvad järgima hoiatuse autori soovitusi sellest, kuidas negatiivseid sündmusi (näiteks väidetavat sunniviisilist vaktsineerimist) vältida, ei pruugi tagajärjed olla positiivsed ei soovituste järgijaile ega ka tema lähedastele, samuti ühiskonnale laiemalt.

Eksperdid

Iseäraliku rühma sotsiaalseid toimijaid moodustavad teadlased ja teised justkui legitiimsed eksperdid, kes ühelt poolt tegutsevad koos „nendega“, olgu siis tegu anonüümsete otsustajate või konkreetset tiitlit kandvate ametnike/institutsioonidega, ja teiselt poolt toetavad aktivistide ehk 5G vastu protestijate leeri. Sellega seostuvad ka Bjergi ja Presskorn-Thygeseni (2017) ning Buarque'i (2022) tähelepanekud – oma sõnumi sihtgrupini viimiseks on kasulik kaasata valdkonna ekspert, tunnustatud eestkõneleja. Mõistagi tuleb arvestada, et teadlasi, kes tegutsevad kellegi teise eesmärgi saavutamisele kaasa aitajana, ei pruugi olla palju – nagu kõigil, on ka neil oma seisukohad ja õigused ning võimalused neid iseseisvalt väljendada. Näitena 5G-vastasest eksperdist võib välja tuua sotsiaalmeedias oma tõde levitanud meditsiiniõe Kristjan Porti ERR-i portaanis Novaator ilmunud artiklis „Koroonaviirus vallandas Suurbritannias 5G-saatjate põletamise laine“. Artiklis kirjeldatud õe puhul pole küll teada, kas ta levitas sõnumit omal algatusel või esines kellegi eestkõnelejana:

> „Enamikel juhtudel ei kontrolli me sõnumit, vaid selle toojat. Loomuliku jätkuna leiabki sama väite juurde nägusid, kes näivad olevat eksperdid. Sotsiaalmeediast leiab videolõigu haiglaõest, kes räägib tõsimeeli, kuidas 5G imeb inimeste kopsudest hapniku välja. Haiglaõde ju teab.“ (artikkel 5)

Esitatud tsitaadis kirjeldab Port vandenõuteooriasse uskuja mõttekäiku. Kui mingi väite esitajat peetakse üldiselt valdkonnas pädevaks inimeseks, siis võib tema sõnu usaldada. Seega kui haiglaõde, kes on ju meditsiinilise haridusega spetsialist ja seega terviseteemadel pädev, väidab, et 5G imeb inimeste kopsudest õhu välja, on turvaline uskuda, et ta teab, millest ta räägib.

Ühtlasi on see tsitaat – õigemini „haiglaõde ju teab“ osa sellest – hea näide sellest, kuidas eelmises alapeatükis käsitletud iroonia on kontekstist sõltuv. Kui autor kirjeldaks haiglaõe öeldut ning lisaks omapoolse täiendusena „haigaõde ju teab“, oleks tegemist irooniaga, sest sellise info levitamisel ta tegelikult ju ikkagi ei tea, seega öeldu oleks vastupidine sellele, mida sellise täiendusega tegelikult oleks mõeldud. Selle tsitaadi puhul pole aga tegemist irooniaga,

sest kontekstist on selge, et see oli sissevaade ühe inimrühma mõttemaailma ja nende inimeste jaoks siiralt kehtiv põhjendus.

Kaalukaks isikuks võib inimene sattuda ka enda teadmata või vähemalt avalikult ennast sellega ise seostamata, olemata sealjuures ise ka tingimata teadlane või erialaspetsialist, kuid omades ligipääsu väärtuslikuks peetavale siseinfole, millest, nagu usuvad vandenõuteoreetikud, valitsus ei taha, et inimesed teaksid. Üht sellist juhtumit kajastati ERR-i telesaates Pealtnägija ning neile, kes ehk telemeediat ei tarbi, andis saatelõigust ülevaate ajakirjanik Piia Osula ERR-i Eesti uudiste rubriigis ilmunud artiklis „"Pealtnägija": vandenõuteooriad ohustavad nii neisse uskujaid kui ülejäänud ühiskonda“:

> „Jutule lisab justkui kaalu, et Krachti ema on rahandusministri nõunik.“ (artikkel 7)

Sama juhtumit kajastas ka Martin Pau EPL-i uudisterubriigis avaldatud artiklis „Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat“:

> „„Jookseb ka sisse info meie enda valitsuse tasandilt – see, kes teab miks, siis see teab – Eestis pannakse linnade vaheline liiklus kinni," ähvardas ta pühapäeval, enne sarnaste uudiste massilist liikvele minemist.“ (artikkel 3)

Nimetatud ema on nüüdseks endine rahandusministri nõunik Kersti Kracht ning kaaluka isikuna viitab talle Jaya Shivani Kracht, keda ajakirjanik tituleerib Eesti koroonaeitajate esileediks (vt ka artikkel 7). Viimase kahe tsitaadi puhul on eksperdi rolli paigutatud inimene, kelle ametipositsioon lisab talle usaldusväärsust ja lubab lugejal uskuda, et vihjed selle kohta, et „info jookseb sisse valitsuse tasandilt“ on legitiimsed ning midagi kahtlast on tõepoolest teoksil. Lugeja saab seda võtta hoiatusena olukorra halvenemise kohta ning ta saab kiirelt tegutsedes enda päästmiseks veel midagi ette võtta.

Aktiivsed ja passiivsed sotsiaalsed toimijad

Sotsiaalsete toimijate alapeatüki eesmärk oli leida vastus uurimisküsimusele sellest, millistele sotsiaalsetele toimijatele aktiivsed ja passiivsed rollid omistatakse. Analüüsitud artiklites kerkis

esile neli suuremat sotsiaalsete toimijate rühma: aktivistid, riiklikud institutsioonid, „meie“ ja „nemad“ ning eksperdid. Aktiivsed sotsiaalsed toimijad tegutsevad ja passiivsed sotsiaalsed toimijad tarbivad midagi või on millegi mõjuväljas enda tahtest olenemata.

Analüüsi põhjal võib öelda, et Eesti meedia 5G diskursuses omistatakse aktiivse toimija roll kindlasti aktivistidele. Nad kas kutsuvad teisi millekski üles ja/või näitavad oma tegudega ka ise eeskuju, mõjutades oma sõnumi ja tegevusega üsna suurt hulka inimesi. Aktiivsed toimijad on ka riiklikud institutsioonid, kehtestades reegleid ja andes juhiseid seadusekuulekaks toimimiseks. Pigem aktiivsed toimijad on ka eksperdid, seda isegi siis, kui keegi on saanud eksperdi staatuse selleks ise otseselt midagi tegemata. Sõnumid edastatakse igal juhul nii, et ekspert teab, mida räägib ning ei ole oma seisukoha esitamisel passiivne.

Passiivse toimija rolli saab „meie“, kellest ei sõltu midagi ja kes peab vapralt taluma kõike, mida „nemad“ talle elu raskendamiseks korraldab. „Nemad“ seevastu on samuti aktiivne toimija, kellel on võim „meiega“ manipuleerida, seda ka kulisside tagant.

3.3. Arutelu ja järeldused

Analüüsi tulemusel selgus, et oluline 5G diskursuse temaatiline kese on oht Hiinast. Hiina ohustab nii tehnoloogiat kui spionaaži kasutades ja tema ohvriks langevad (või on alust peljata ohvriks langemist) nii riigid eraldi kui ka riikidevahelised suhted. Ohtlikuks peetakse ka Hiina raha, st Hiinast tulevaid investeeringuid, sest kellelt tuleb raha, sellel on õigus langetada olulisi otsuseid. Võimalik, et sellele aspektile tuleb tähelepanu pöörata ka Hiina ohtu tõrjuvaid või seda pehmendavaid artikleid lugedes. Ühelt poolt on mõistlik, et ajakirjanduses ilmub kõikide osapoolte seisukohti kajastavaid lugusid, teiselt poolt ei pruugi ka ajakirjanik olla kallutamata. John Richardson üleb, et soov pigem olla oma uudislooga esimene ja hoiduda seetõttu propagandast ja surve vältida „meie huvide“ negatiivset kajastamist võivad viia nende isikute huvide kajastamisele, kellel selles olukorras on võim (Richardson 2007: 186). „Meie huvid“ on selles kontekstis Hiina kui rahaka investori huvid.

Tähelepanuväärne oht avalikule ruumile ja turvalisusele ka väljaspool e-kanaleid on füüsilised rünnakud 5G mastide vastu, on selle põhjuseks siis elektromagnetkiirgus või koroona levitamine. Selliste vandalismiaktide taga on enamasti vandenõuteooriaid levitavad sotsiaalmeediapostitused. Sotsiaalmeedias on mitmesugused temaatilised grupid, millel on suur jälgijaskond ning kus kontrollimata ja teaduslikult tõestamata info levib üsna kiirelt päris suurele auditooriumile. Analüüsitud artiklites selgitatakse, et selline fenomen on tihti seotud ka nende gruppide liikmes- ja jälgijaskonna haridusliku, võib-olla ka laiemalt sotsiaaldemograafilise taustaga – pigem langevad sellise info ohvriks madalama haridustasemega ja väiksema sotsiaalse võrgustikuga esoteerikahuvilised inimesed (vt nt artikkel 3: „Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat"). 5G vandenõuteooriad ja väärinfo on sageli seotud koroonapandeemiat puudutavatel hirmudel mängimisega. Sarnased tulemused – prevaleerib oht Hiinast ning sotsiaalmeedias postitatud üleskutsetel vandalismile on reaalsed tagajärjed – selgusid ka Maia Klaasseni (2021: 79) sarnasel teemal kirjutatud magistritööst, mida põgusalt tutvustasin 1. peatükis. Laiemas sotsio-kultuurilises plaanis paigutub 5G ohudiskursus analüüsi põhjal teiste küberohtude juurde, veel laiemalt aga võib ühelt poolt näha ohtu rahvusvaheliste suhete halvenemisele, teiselt poolt aga vandenõuteooriatesse uskujate radikaliseerumist.

Analüüsi käigus selgus, et 5G rääkides on artiklites domineeriv on metafooride ja iroonia kasutamine, sealjuures võib öelda, et nii nagu Hiina oht ja rahvusvahelised suhted on 5G diskursuse üks olulisemaid teemasid, osutavad samale teemale ka enamus tuvastatud metafooridest. Metafooride juures tasub aga huvitava nüansina tähele panna, et alati ei osutata Hiinale kui negatiivsele osapoolele. Näiteks tsiteerimist leidnud tähetriibulise lemmikhai puhul tehti torge hoopis USA pihta. Samas ei saa selle näite puhul mööda vaadata ka lugejaga manipuleerimisest. Erinevalt Hiinast on USA rahvusvahelisel poliitilisel maastikul Eesti liitlane ning kuna USA on läbi NATO-sse panustamise ka meie peamine julgeoleku tagaja, ei ole päris korrektne Hiinat ja USA-t samadel alustel hinnata. Lugejaga manipuleerimine seisneb siin selles, et püütakse jätta muljet, nagu neid riike koheldaks ebavõrdselt ja üritatakse kallutada lugejat kahtlema Hiina ohu tõsiseltvõetavuses ja/või USA usaldusväärsuses.

Lemmikhai näide on aga huvitav veel sellestki aspektist, et lisaks sellele, et tegemist on metafooriga, on samas tegemist ka irooniaga – võrdluse autor kasutab „lemmikut“ küll nii, et lugeja saab aru, et viidatakse Eesti riigi liitlasele rahvusvahelistes suhetes. Samas aga on artikli tonaalsusest selge, et autor sellist toimimist päriselt heaks ei kiida, seega võib aimata, et tema isikliku hinnangu poolest on lemmiku tiitel mõeldud irooniana. Metafoori ja iroonia koos esinemist oli märgata teisteski artiklites. Üldisemalt tonaalsuselt on 5G ohudiskursuste kujutamine Eesti meedias ühelt poolt küll ratsionaalne ja faktidel põhinev, teisalt aga naeruvääristab mõnuga vandenõuteooriate küüsi langenuid.

5G ohtude diskursuses tegutsevad „meie“ ja „nemad“, aktiivsed ja passiivsed toimijad. Sealjuures selgus analüüsist, et „meie“ on eelkõige taandatud passiivsesse rolli, seda iseäranis sotsiaalmeedia postitustes. „Meiega“ manipuleeritakse, „meie“ tervist rikutakse 5G kiirgusega, „meid“ tahetakse sundvaktsineerida. Seda kõike teevad „nemad“, aktiivsed toimijad (nt riiklikud institutsioonid) ning „meil“ puudub võim ja kontroll „nende“ üle. Sarnaseid tähelepanekuid tegi ka Kristiina Peterson (2020: 61) oma magistritöös, mida tutvustasin 1. peatükis. Sealjuures „nemad“ ei pruugi tekstides selgelt esile tullagi, „nad“ tegutsevad kulisside taga, kuid „nendel“ on võim ja võimalused midagi korraldada, muuta, millekski sundida. Suurem osa aktiivseid toimijaid on siiski aktiivselt esiplaanil, neist aktiivseimad on, nagu nende liigituski ütleb, aktivistid. Nemad jõuavad kõikjale, neil on suur jälgijas- ja järgijaskond. Aktivistid on muu hulgas enda peale võtnud „meie“ informeerimise sellest, mida ebameeldivat „nemad“ on elu „meie“ keerulisemaks muutmiseks välja mõelnud. Sotsiaalmeediapostitustes on sellised pahatahtlikud „nemad“ sageli riiklikud institutsioonid, kuid neutraalsemates uudislugudes, kus ajakirjaniku töö on edasi anda infot, seda isikliku arvamusega vürtsitamata, on nad pigem ratsionaalsed tegutsejad. Ratsionaalsust võiks oodata ka ekspertidelt, kuid kui meenutada haiglaõe juhtumit, võivad ka nemad olla langenud vandenõuteooriate lõksu.

Kui on tuvastatud 5G ohtude diskursuse temaatilised keskmed, analüüsitud iseloomulikke keelelisi konstruktsioone ja sotsiaalseid toimijaid, jääb veel üle küsida, kuidas Eesti meedias ikkagi 5G ohtu konstrueeritakse. Nagu eespoolgi (vt nt ptk 2.1) öeldud, tajuvad inimesed negatiivses infovoos viibides, et nad on ohtudest ümbritsetud ja neil pole turvaline olla. Nagu öeldud (vt ka ptk 2.2), leiavad turvatunde puudumist ja hirmu põhjustavad

sündmused aset tulevikus ja on enamasti üsna ebamäärased. Tüüpilise 5G ohu diskursiivse konstrueerimise valem võiks seega koosneda järgmistest komponentidest: mingisugune sündmus, mis leiab aset tulevikus ja mille kohta on laiemas avalikkuses teada vähe või vastuolulist infot (näiteks Huawei toodetud 5G seadmete paigaldamine ja kasutuselevõtmine), lisada sellele kontekst ehk paigutada see konteksti (Huawei on Hiina valitsuse kontrolli all ja Hiina kommunistlik valitsus soovib maailmas oma mõjuvõimu suurendada), kasutada sõnumi ilmekamaks edastamiseks mingit keelelist konstruktsiooni, näiteks metafoori (Punase Draakoni vari) ning lisada ka sotsiaalsed toimijad (küberturvalisuse ekspert).

Soovitused

Analüüsitud 50 artiklist 34 olid erameediakanalitest ning neist omakorda 14 ehk ligi pooled olid tasulised (ERR-is kui avalik-õiguslikus kanalis avaldatud artiklid on alati tasuta). See tähendab, et kui lugeja ei ole väljaande püsitellija ning ei ole ostnud juurdepääsu ka konkreetsele artiklile, on temani jõudev info piiratud juhtlõigu ja mõnel juhul sellele järgneva paari lausega. Kuna juhtlõik peab püüdma tähelepanu ja meelitama lugema, võib see olla koostatud selliselt, et tekitada sensatsiooni või lugejas esile kutsuda tugevamaid emotsioone. Kui lugeja peamine meediast saadud info piirdub juhtlõikudega, ei pruugi tegelik sisuline info temani jõudagi. Seetõttu võiks magistritöö teema edasiarendusena edaspidi uurida, millises infoväljas elavad inimesed, kes loevad artiklitest vaid pealkirju ja juhtlõike ning kujundavad suurema osa oma seisukohtadest (lisaks sotsiaalmeediale) nende põhjal.

Selleks, et meedias ja ka sotsiaalmeedias ei oleks võimalik inimestes hirmutunnet tekitada või et see vähemasti oleks senisest keerukam, oleks kasulik arendada inimeste funktsionaalset meediakirjaoskust, see tähendab oskust tunda ära kahtlase väärtusega infot ja manipuleerimisvõtteid. Esitatava info kriitilise lugemise oskus on info üleküllus es üha vajalikum, et inimesed oskaksid vältida pettuse ohvriks langemist privaatsel tasandil (näiteks kas või raha maksmine olematute teenuste eest, mille kohta on infot saadud sotsiaalmeediast), aga ka selleks, et minimeerida reaalsete ohtude alahindamist ja tegutsemist valeinfo põhjal konstrueeritud ohtude ajel. Vähesele meediakirjaoskusele Eestis ja ka lähinaabrite juures on

muu hulgas tähelepanu juhitud ka kodumaistes uuringutes, näiteks „Meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuringus“ (Kõuts-Klemm jt 2019: 69) ja teadusartiklites, näiteks „Media education in the common interest: Public perceptions of media literacy policy in Latvia“ (Rožukalne, Skulte, Stakle 2020: 205).

Inimeste meediakirjaoskuse parandamise kõrval on teine oluline tahk see, mil moel meedia saaks kaasa aidata sellele, et inimesed oleksid 5G ohtudest küll informeeritud, kuid seda viisil, mis ei tekitaks neis põhjendamatuid hirme. Mõistlikus koguses ettevaatlikkust ei tee halba, kuid mida tugevam on hirm, seda pärsitumaks muutub ratsionaalne arutelu ühiskonnas. Hirmust pimestatud inimesed ei ole enam võimelised kuulama nende tõest erinevaid, nende tõde ümber lükkavaid argumente. Kui sellised inimesed hirmudest ajendatuna oma tõest lähtuvalt reaalselt olukorda parandama asuvad, saavad ülejäänud meediast lugeda näiteks sellest, kuidas 5G maste rüüstatakse ning ei võeta kuulda argumente sellest, kuidas puuduvad teaduslikud tõendid 5G kiirguse kahjulikkuse kohta, rääkimata sellest, et 5G mastid koroonat levitaksid. Seega tuleks ka meediaväljaannetel põhjalikumalt kaalutleda, millise tonaalsusega ja kui mitmekesiste keelekonstruktsioonide abil uudiseid edastada. Saab hinnata, kas alati on tarvis millegi ütlemiseks kasutada näiteks metafoori, võib-olla annaks sama info neutraalsemalt edasi vajaliku teabe otsesõnu väljaütlemine, jätmata lugejale ruumi metafoori põhjal ise kirjapandu tähendust võimendada. Sotsiaalmeediasse postitatavat on mõistagi keerukam taltsutada, eriti kuna seal kuulutavad oma tõde needki, kes on oma kõrvad juba ratsionaalsele arutelule sulgenud Murekohaks on seegi, et nii tänapäeva meedia kui sotsiaalmeedia elatuvad eelkõige reklaamituludest, seega võidab see, kes saab rohkem klikke ning keegi ei soovi oma tulust vähem sensatsioonihõnguliste tekstide eelistamise tõttu loobuda. Analüüsitud meediatekstide puhul on küll läbivalt positiivne, et kui kajastatakse sotsiaalmeediasse postitatut, siis see on artiklites eksplitsiitselt välja toodud, sageli on juures ka selgitused, miks üks või teine postitus võivad olla eksitavad. Ehk võiks selliseid postitusi vähem afišeerida (ja leppida kaotatud klikkide ehk väiksema sissetulekuga), kuid kindlasti tuleks jätkata seda joont, et sellistes artiklites on selgelt markeeritud, et tegemist ei ole teaduslikul teadmisel põhinevate seisukohtadega.

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada 5G ohtude diskursuse konstrueerimine Eesti veebimeedia väljannetes. Eesmärgi saavutamiseks analüüsisin Eesti Meediaettevõtete Liitu kuuluvate Eesti Rahvusringhäälingu, Postimees Grupi ja Ekspress Grupi veebiportaalides avaldatud 50 artiklit. Ajaliselt piiritlesin artiklite valiku perioodile märtsist 2020 kuni jaanuari lõpuni 2022. Selgus, et artiklid jagunesid laias laastus kaheks: üks osa olid pigem neutraalsed uudislood, teine osa kajastas ilmekamaid postitusi sotsiaalmeedias.

Empiirilise materjali analüüsimiseks jaotasin ülesande väiksemateks osadeks ning andsin ülevaate 5G diskursuse temaatilistest keskmetest, tuvastasin iseloomulikud keelelised konstruktsioonid ning sotsiaalsed toimijad. Analüüsi tegemisel toetusin kriitilise diskursuseanalüüsi põhimõtetele, samuti hirmusemiootika kontseptsioonile. Kuna empiirilise materjaliga esmasel tutvumisel sai selgeks, et analüüsitavates artiklites on valdavaks keeleliseks konstruktsiooniks metafoorid ja iroonia, lähtusin metafoori teooriast ja iroonia määratlusest. Viimaks andsin ülevaate artiklites esinenud sotsiaalsetest toimijatest ja määratlesin nende rollid aktiivsete või passiivsetena.

Analüüsi käigus leidsin 5G diskursuses viis enam esile kerkinud teemat: Hiina oht ja rahvusvahelised suhted, ohud tervisele, üleskutsed vandalismile, lihtsad ja harimata inimesed ning teistest väiksema teemana tehnoloogilised ohud. Sealjuures ohud tervisele, üleskutsed vandalismile ning lihtsad ja harimata inimesed ilmnesid eelkõige sotsiaalmeedia postitusi kajastavates artiklites. Üldisemalt tonaalsuselt on 5G ohudiskursuste kujutamine Eesti meedias ühelt poolt küll ratsionaalne ja faktidel põhinev, teisalt aga naeruvääristab mõnuga vandenõuteooriate küüsi langenuid.

Metafooride puhul kerkis samuti esile osutamine Hiina ohule. Irooniat aga kasutati selleks, et naeruvääristada Hiina ohus kahtlejaid ja vandenõuteooriatesse uskujaid. Sealjuures on metafoorid, aga iseäranis iroonia kontekstitundlikud. Üldisemalt tonaalsuselt on 5G ohudiskursuste kujutamine Eesti meedias ühelt poolt küll ratsionaalne ja faktidel põhinev, teisalt aga naeruvääristab mõnuga vandenõuteooriate küüsi langenuid.

Sotsiaalsete toimijatena eristusid enam aktivistid, riiklikud institutsionid, eksperdid ning „meie“ ja „nemad“. Tuvastasin ka, kellele neist saab omistada aktiivse ja kellele passiivse toimija rollid. Selgus, et aktivistid, riiklikud institutsioonid, eksperdid ja „nemad“ on aktiivsed toimijad. „Meie“ seevastu jääb toimijana passiivseks.

Seega on 5G ohu konstrueerimiseks vaja:

1. mingisugust sündmust, mis leiab aset tulevikus ja mille kohta on laiemas avalikkuses teada vähe või vastuolulist infot
2. lisada sündmusele kontekst (paigutada sündmus konteksti),
3. kasutada sõnumi ilmekamaks edastamiseks mingit keelelist konstruktsiooni, näiteks metafoori
4. lisada ka sotsiaalsed toimijad.

Andsin ka soovitusi teemaga tulevikus edasi tegelemiseks ning üldisemad soovitused selle kohta, mida oleks kasulik teha, et 5G ohud, laiemalt e-ohud või veelgi laiemalt üleüldse hirmu tekitamise eesmärgil levitatavate sõnumite mõju minimeerida.

Magistritöö edasiarendusena võiks analüüsitava materjali hulka suurendada, kaasates rohkem ja eriilmelisemaid väljaandeid. Selline töö oleks ilmselt ka mahukam kui magistritöö formaat ette näeb, kuid võiks anda mitmekesisemaid tulemusi. Rohkemate andmetega töötamine võib küll nõuda töö hõlbustamiseks ka kvalitatiivse analüüsi tarkvara kasutamist, mis varasema sellise kokkupuuteta uurijale tähendab ka täiendavat õppimiskoormust. Samas oleks analüüsi tegemine edaspidi lihtsam. Lisaks võiks keeleliste konstruktsioonide käsitlemisse lisada metonüümia dimensiooni. Mõnikord võib olla raske eristada, kas keelelise

konstruktsiooni puhul on tegemist metafoori või metonüümiaga ning sellise täiendava dimensiooni lisamine võiks analüüsi avardada.

Magistritöö valmis osana Kaitseväe tellitud teadus- ja arendusprojektist SHVFI19127 „Strateegiline narratiiv julgeolekudilemma kujundajana“.

Kasutatud kirjandus

Ahmed, Wasim; Vidal-Alaball, Josep; Downing, Joseph; Seguí, Francesc López 2020. COVID-19 and the 5G Conspiracy Theory: Social Network Analysis of Twitter Data. *Journal of Medical Internet Research* 22(5): e19458. https://doi.org/10.2196/19458

Altheide, David L. 2002. Creating fear: news and the construction of crisis. Aldine de Gruyter.

Bjerg, Ole; Presskorn-Thygesen, Thomas 2017. Conspiracy Theory: Truth Claim or Language Game? *Theory, Culture & Society* 34(1): 137–159. https://doi.org/10.1177/0263276416657880

Bernal, Victoria 2021. The Cultural Construction of Cybersecurity: Digital Threats and Dangerous Rhetoric. *Anthropological Quarterly* 94(4), 611–638. https://doi.org/https://doi.org/10.1353/anq.2021.0037

Buarque, Beatriz 2022. Is It Conspiracy or 'Truth'? Examining the Legitimation of the 5G Conspiracy Theory during the Covid-19 Pandemic. *Social Epistemology* 36(3): 317–328. https://doi.org/10.1080/02691728.2022.2040636

Colebrook, Claire 2004. *Irony*. Routledge.

Cybernetica 2022a. Küberoht. *Andmekaitse ja infoturbe leksikon*. https://akit.cyber.ee/term/4916-cyber-threat

– 2022b. Küberruum. *Andmekaitse ja infoturbe leksikon*. https://akit.cyber.ee/term/568

Delfi.ee 2012. *Fooliummütsist on saanud tõeline hitt*. 10.02.2012. https://www.delfi.ee/artikkel/63902195/fotod-fooliummutsist-on-saanud-toeline-hitt

Denisova, Anastasia 2022. Viral journalism. Strategy, tactics and limitations of the fast spread of content on social media: Case study of the United Kingdom quality publications. *Journalism* 0(0), 1–19. https://doi.org/10.1177/14648849221077749

Eesti Teadusinfosüsteem *s.a. Strateegiline narratiiv julgeolekudilemma kujundajana*. Teadus- ja arendusprojekt SHVFI19127. Projekti infoleht. https://www.etis.ee/Portal/Projects/Display/54989ac9-7ebf-4053-ab9c-594b35dc3700

Fairclough, Norman 2012. Critical discourse analysis. – Handford, M.; Gee, J. P. (toim). *The Routledge Handbook of Discourse Analysis*. Taylor & Francis Group. https://doi.org/10.4324/9780203809068

Furedi, Frank 2018. Kuidas hirm toimib: hirmukultuur 21. sajandil. Postimees Kirjastus.

Hamilton, I. A. 2020. 77 cell phone towers have been set on fire so far due to a weird coronavirus 5G conspiracy theory. *Business Insider* 06.05.2020. https://www.businessinsider.com/77-phone-masts-fire-coronavirus-5g-conspiracy-theory-2020-5

Hansson, Sten; Madisson, Mari-Liis; Ventsel, Andreas 2022. Discourses of blame in strategic narratives: The case of Russia's 5G stories. *European Security*. https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2057188

Haverkate, Henk 1990. A speech act analysis of irony. *Journal of Pragmatics* 14(1): 77–109. https://doi.org/10.1016/0378-2166(90)90065-L

Jarmendia, Marcelo 2021. Communicating like a Bolsonaro: Projection of Bolsonarist strategic narratives through anti-China memes. Tartu Ülikool, semiootika osakond. Magistritöö.

Klaassen, Maia 2021. *Eesti ja NATO küberkaitse võimekuse narratiivne konstrueerimine Eesti ajakirjandusväljaannetes*. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava. Magistritöö.

Kumari, Savita; Singh, Brahmjit 2020. 5G standard: The next generation wireless communication system. *Journal of Interdisciplinary Mathematics* 23(1): 275–283. https://doi.org/10.1080/09720502.2020.1721922

Kõuts-Klemm, Ragne; Harro-Loit, Halliki; Ibrus, Indrek; Ivask, Signe; Juurik, Marten; Jõesaar, Andres; Järvekülg, Madis; Kauber, Sten; Koorberg, Väino; Lassur, Silja; Loit, Urmas; Tafel-Viira, Külliki 2019. *Meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuring*. Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut, Meediainnovatsiooni ja digikultuuri tippkeskus, Tallinna Ülikool.

Kövecses, Zoltán 2010. *Metaphor: A Practical Introduction* (2. tr). Oxford University Press 2015. *Where Metaphors Come From: Reconsidering Context in Metaphor*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190224868.001.0001

Laherand, Meri-Liis 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn

Laine, Martin; Roonemaa, Holger; Kund, Oliver 2020. Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat. *Eesti Päevaleht* 20.03.2020. https://epl.delfi.ee/artikkel/89297749/plahvatuslikult-kasvav-facebooki-leht-kulvab-lausvaledega-koroonapaanikat

Lakoff, George; Johnson, Mark 1980. *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

Lotman, Juri 2007 (1998). *Hirm ja segadus*. Varrak.

Lotman, Mihhail 2009a. Hirmusemiootika ja vene kultuuri tüpoloogia I. Kultuurisemiootika ja hirmu fenomenoloogia (probleemi püstituseks). *Akadeemia*, 6, 191–215. https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:104142/162329/page/100

–2009b. Hirmusemiootika ja vene kultuuri tüpoloogia V. Kokkuvõtte asemel. *Akadeemia*, 6, 1217–1248. https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:104146/162353/page/81

Madisson, Mari-Liis; Ventsel, Andreas 2018. Fobofoobia: küberohtude ja infosõja diskursus suurõppuse Zapad 2017 meediakajastuses. *Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies)* 8, 181–199.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2019. *Küberturvalisuse strateegia 2019–2022*. https://www.mkm.ee/media/700/download

Metcalf, Katrin Nyman 2021. Information aggression – A Battlefield of Smartphones. – Mölder, H.; Sazonov, V.; Chochia, A.; Kerikmäe, T. (toim). *The Russian Federation in Global Knowledge Warfare*. Springer International Publishing, 195–211. https://doi.org/10.1007/978-3-030-73955-3_10

Mothe, Josiane; Ullah, Md Zia; Okon, Guenter; Schweer, Thomas; Juršėnas, Alfonsas; Mandravickaitė, Justina 2022. Instruments and Tools to Identify Radical Textual Content. *Information* 13(193), 1–28. https://doi.org/10.3390/info13040193

Pau, Aivar 2020. Riigikogulased ei hakanud 5G ohtusid arutamagi. *Delfi.Forte* 22.09.2020. https://forte.delfi.ee/news/tehnika/riigikogulased-ei-hakanud-5g-ohtusid-arutamagi?id=91110615

Penttinen, J. T. J. 2019. 5G Explained : Security and Deployment of Advanced Mobile Communications. John Wiley & Sons, Incorporated.

Peterson, Kristiina 2020. *Health panic mechanisms in the COVID-19 media discourse in Estonia*. Tartu Ülikool, semiootika osakond. Magistritöö.

Prasad, R. 2014. *5G: 2020 and Beyond*. River Publishers. https://www.riverpublishers.com/research_details.php?book_id=252

Puik, Katrin 2009. *Iroonia Heiti Talviku ja Betti Alveri luules*. Tartu Ülikool, kultuuriteaduste ja kunstide instituut. Doktoritöö.

Raudsik, Heliis 2020. Mikrolaineahjud ja 5G mastid ei sulata inimesi üles. *Eesti Päevaleht* 07.08.2020. https://epl.delfi.ee/artikkel/90640317/mikrolaineahjud-ja-5g-mastid-ei-sulata-inimesi-ules

Rappoport, Leon 2005. Punchlines: the case for racial, ethnic, & gender humor. Praeger.

Richardson, John E. 2007. Analysing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis. Palgrave Macmillan.

Rodriguez, Manuel; Gummadi, Krishna P.; Schölkopf, Bernhard 2014. Quantifying Information Overload in Social Media and Its Impact on Social Contagions. *Proceedings*

of the 8th International Conference on Weblogs and Social Media, ICWSM 2014. 8. https://ojs.aaai.org/index.php/ICWSM/article/view/14549/14398

Rožukalne, Anda; Skulte, Ilva; Stakle, Alnis 2020. Media education in the common interest: Public perceptions of media literacy policy in Latvia. *Central European Journal of Communication* 13(2): 202–229. https://doi.org/10.19195/1899-5101.13.2(26).4

Silverman, Craig 2015. *Lies, Damn Lies and Viral Content*. A Tow/Knight Report. (Tow Center for Digital Journalism). Tow Center for Digital Journalism, Columbia University. https://doi.org/10.7916/D8Q81RHH

Van Der Vleuten, Erik 2020. History and Technology in an Age of "Grand Challenges": Raising Questions. *Technology and Culture* 61(1): 260–271. https://doi.org/10.1353/tech.2020.0000

van Leeuwen, Theo 2008. *Discourse and Practice: New Tools for Critical Analysis*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195323306.001.0001

Ventsel, Andreas; Madisson, Mari-Liis 2017. Tõejärgne diskursus ja semiootika. *Acta Semiotica Estica* XIV: 93–116.

– 2019. Semiotics of threats: Discourse on the vulnerability of the Estonian identity card. *Sign Systems Studies* 47(1/2): 126–151. https://doi.org/10.12697/SSS.2019.47.1-2.05

Ventsel, Andreas; Madisson, Mari-Liis; Hansson, Sten 2021a. 5G-teemalised süünarratiivid Venemaa strateegilises kommunikatsioonis: RT, Sputniku, Pervõi Kanali, NTV, ITAR-TASSi meediakajastuse võrdlev analüüs. *Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies)* 17: 159–194.

– 2021b. Russia's Strategic Blame Narratives: Comparative Analysis of Domestic and International Media Coverage About 5G. – Mölder, H.; Sazonov, V.; Chochia, A.; Kerikmäe, T. (toim). *The Russian Federation in Global Knowledge Warfare*. Springer International Publishing, 267–294. https://doi.org/10.1007/978-3-030-73955-3_14

Voltri, Johannes 2021. Comparison of governmental approaches to counter Russian information influence in the Baltic States. Tartu Ülikool, Johan Skytte poliitikauuringute instituut. Magistritöö.

Summary

Construction of the Discourse of 5G Threats: the Example of Estonian Media

The aim of this thesis was to provide an overview of the discourse of 5G threats in selected articles published in Estonian media and to analyze the construction of these threats. The main research question therefore was: how are 5G threats in Estonian media constructed? In order to find a more throughout answer to the main research question, I added three subquestions: 1) what are the thematic centers of the 5G discourse in Estonian media?, 2) what characteristic linguistic constructions are used in the coverage of 5G?, and 3) which social actors are assigned active and passive roles? Research material consisted of articles published in the main Estonian online news portals, namely members of Eesti Meediaettevõtete Liit (Association of Estonian Media Companies): Eesti Rahvusringhääling (err.ee and subpages), Postimees Grupp (mainly postimees.ee subpages), Ekspress Grupp (incl. delfi.ee). The articles for research were chosen from March 2020 to the end of January 2022. Alltogether 50 articles were analysed.

For the theoretical framework in this research, I applied critical discourse analysis concepts by Theo van Leeuwen and Norman Fairclough and the concept of fear semiotics by Juri and Mihhail Lotman. As the research material showed that the main linguistic constructions used were metaphors and irony, I also included metaphor theory by George Lakoff and Mark Johnson, and also that by Zoltán Kövecses. To analyse irony, I used mainly the work by Katrin Puik. Theory by van Leeuwen was also used to determine active and passive roles among social actors.

In regards to thematic centers, some larger themes emerged. The most dominant theme was a threat from China, which was also related to threats to international relations. This issue is mainly related to Huawei being allegedly too connected to China's government and regime.

Other larger threats are all more or less related to conspiracy theories – health threats, calls for vandalism, uneducated people. The same theme of threats from China was also commonly found in metaphors. When it came to the use of irony, ridiculing those who doubt the dangers of China and who believe in conspiracy theories were also present. In regards to social actors, several active roles were discovered: activists, government institutions, and experts. A distinction between „us“ and „them“ also appeared, „them“ in an active role and causing „us“ inconveniences, while „us“ is a passive, receiving role and has no power over what is organised by „them“.

In conclusion, 5G threats in Estonian media are constructed by stressing a theme suitable for some particular agenda, using metaphors and/or irony to better deliver the idea of what would otherwise be a too vague of a danger that is looming in shadows, and using some social actors active roles (or giving impression that readers are social actors in passive roles).

Finally, I give a few suggestions for further research, I mention here two of them: 1) since several of the articles analysed were behind a paywall, it could be useful to research the information field in which people who read only headlines and lead paragraphs of news live; and 2) since the level of media literacy in Estonia is low (as shown by other research), it would be useful to improve these skills among the population.

This thesis was written as a part of research project SHVFI19127 „Strategic narrative as a designer of the security dilemma“.

Lisad

Lisa 1. Analüüsitud ajakirjandusliku materjali loend

Nr	Aeg	Autor	Pealkiri	Rubriik	Väljaanne/ peateema	Saadavus	Portaal
1	02.03. 2020		USA ja Läti allkirjastasid 5G turvalisuse ühisdeklaratsiooni https://www.err.ee/1058902/usa-ja-lati-allkirjastasid-5g-turvalisuse-uhisdeklaratsiooni	välismaa	uudised	kõigile	ERR
2	03.03. 2020	Kaarel Kressa	Uus epideemia vallandas vandenõuteooriate ja väärinfotulva https://epl.delfi.ee/artikkel/89104241/uus-epideemia-vallandas-vandenouteooriate-ja-vaarinfotulva	välismaa	EPL	tellijale	Delfi
3	20.03. 2020	Martin Laine, Holger Roonemaa, Oliver Kund	Plahvatuslikult kasvav Facebooki leht külvab lausvaledega koroonapaanikat https://epl.delfi.ee/artikkel/89297749/plahvatuslikult-kasvav-facebooki-leht-kulvab-lausvaledega-koroonapaanikat	uudised	EPL	tellijale	Delfi
4	05.04. 2020	Aivar Pau	„Fooliummütsid“ peavad 5G-d koroonaviiruse levitajaks ja süütavad Suurbritannias mobiilimaste https://forte.delfi.ee/artikkel/89465915/videod-fooliummutsid-peavad-5g-d-koroonaviiruse-levitajaks-ja-suutavad-suurbritannias-mobiilimaste	digi	Forte	kõigile	Delfi
5	06.04. 2020	Kristjan Port	Koroonaviirus vallandas Suurbritannias 5G-saatjate põletamise laine https://novaator.err.ee/1073405/koroonaviirus-vallandas-suurbritannias-5g-saatjate-poletamise-laine	R2 portaal	novaator	kõigile	ERR
6	13.04. 2020		"Levitab koroonat!": vandenõulembesed lõhuvad Hollandis 5G mobiilimaste https://forte.delfi.ee/artikkel/89536611/levitab-koroonat-vandenoulembesed-lohuvad-hollandis-5g-mobiilimaste	digi	Forte	kõigile	Delfi
7	22.04. 2020	Piia Osula	"Pealtnägija": vandenõuteooriad ohustavad nii neisse uskujaid kui ülejäänud ühiskonda https://www.err.ee/1080907/pealtnagija-vandenouteooriad-ohustavad-nii-neisse-uskujaid-kui-ulejaanud-uhiskonda	Eesti	uudised	kõigile	ERR

Nr	Aeg	Autor	Pealkiri	Rubriik	Väljaanne/ peateema	Saadavus	Portaal
8	23.04. 2020		EL-i rakkerühm: Vene ja Hiina libauudised ohustavad eurooplaste elusid https://www.err.ee/1081100/el-i-rakkeruhm-vene-ja-hiina-libauudised-ohustavad-eurooplaste-elusid	välismaa	uudised	kõigile	ERR
9	07.05. 2020	Mikk Pärnits	Mikk Pärnits. Vandenõuteooriate viiruse eest pole keegi kaitstud https://kultuur.err.ee/1086326/mikk-parnits-vandenouteooriate-viiruse-eest-pole-keegi-kaitstud	arvamus		kõigile	ERR
10	16.05. 2020	Yana Toom	Yana Toom: paha Huawei ja hea Ameerika https://www.err.ee/1090707/yana-toom-paha-huawei-ja-hea-ameerika	arvamus	uudised	kõigile	ERR
11	23.05. 2020	Kai Vare	Soome kavandab Hiinaga ühist andmesidekaablit https://www.err.ee/1093682/soome-kavandab-hiinaga-uhist-andmesidekaablit	välismaa	uudised	kõigile	ERR
12	01.06. 2020	Anette Parksepp	Teadlased: praegune 5G on sama ohtlik kui wifi. Tulevikus võib olla teisiti https://epl.delfi.ee/artikkel/90017011/teadlased-praegune-5g-on-sama-ohtlik-kui-wifi-tulevikus-voib-olla-teisiti	uudised	EPL	tellijale	Delfi
13	07.06. 2020	Roderick Kefferpütz	Rohemõtleja: keskkonnakaitsest kujuneb 21. sajandi peamine geopoliitiline võitlustanner https://epl.delfi.ee/artikkel/90092787/rohemotleja-keskkonnakaitsest-kujuneb-21-sajandi-peamine-geopoliitiline-voitlustanner	arvamus	EPL	tellijale	Delfi
14	02.07. 2020	Madis Hindre	Ministeerium kavandab omavalitsustele kohustust lubada hoonete külge 5G saatjad https://www.err.ee/1107927/ministeerium-kavandab-omavalitsustele-kohustust-lubada-hoonete-kulge-5g-saatjad	Eesti	uudised	kõigile	ERR
15	23.09. 2020	Aivar Pau	Asi selge: Eesti Hiina tehnoloogiat oma 5G-võrkudesse ei lase https://forte.delfi.ee/artikkel/91132883/asi-selge-eesti-hiina-tehnoloogiat-oma-5g-vorkudesse-ei-lase	digi	Forte	kõigile	Delfi
16	02.10. 2020	Madis Hindre	Uus sidevõrkude turvakontroll hakkab hindama tootjaid https://www.err.ee/1142482/uus-sidevorkude-turvakontroll-hakkab-hindama-tootjaid	Eesti	uudised	kõigile	ERR
17	05.10. 2020	Aivar Pau	Äike tehnoloogiateavas - Huawei vaidlustab Eesti keeluotsuse: "see läheb vastuollu Euroopa Liidu õigusega!“ https://forte.delfi.ee/artikkel/91261347/aike-tehnoloogiateavas-huawei-vaidlustab-eesti-keeluotsuse-see-laheb-vastuollu-euroopa-liidu-oigusega	digi	Forte	kõigile	Delfi

Nr	Aeg	Autor	Pealkiri	Rubriik	Väljaanne/ peateema	Saadavus	Portaal
18	04.11. 2020	Inna-Katrin Hein	Twitter sulges koroonavalede levitamise tõttu vandenõuteoreetik David Icke'i konto https://elu24.postimees.ee/7102054/twitter-sulges-koroonavalede-levitamise-tottu-vandenouteoreetik-david-icke-i-konto	kirev elu	Elu24	kõigile	Postimees
19	05.11. 2020	Sven Randlaid	Küberjulgeolek, 5G ja Navalnõi: Urmas Reinsalu arutas USA välisministriga rahvusvahelist olukorda https://www.postimees.ee/7103144/kuberjulgeolek-5g-ja-navalnoi-urmas-reinsalu-arutas-usa-valisministriga-rahvusvahelist-olukorda	Eesti		kõigile	Postimees
20	26.11. 2020		Ei antennidele ja 5G telefonimastidele: üürikorteri otsija jaburad tingimused naerutavad netirahvast https://kodu.postimees.ee/7118179/ei-antennidele-ja-5g-telefonimastidele-uurikorteri-otsija-jaburad-tingimused-naerutavad-netirahvast	kodu		tellijale avatud	Postimees
21	08.12. 2020	AFP/BNS/ PM	Austraalia hakkab piirama leppeid Hiinaga https://maailm.postimees.ee/7128293/austraalia-hakkab-piirama-leppeid-hiinaga	maailm		tellijale avatud	Postimees
22	17.02. 2021		VLA: Hiina tehnoloogia kätkeb suuri julgeolekuohte https://www.err.ee/1608112918/vla-hiina-tehnoloogia-katkeb-suuri-julgeolekuohte	Eesti	uudised	kõigile	ERR
23	04.03. 2021		Valitsus lükkas sidevõrkude turvalisuse määruse vastuvõtmise edasi https://www.err.ee/1608130453/valitsus-lukkas-sidevorkude-turvalisuse-maaruse-vastuvotmise-edasi	majandus	uudised	kõigile	ERR
24	17.03. 2021	Aivar Pau	Kas 5G on tõesti inimorganismile ohutu – Telia ja Elisa võrgu elektromagnetväljade näitajad mõõdeti ära https://forte.delfi.ee/artikkel/92867283/kas-5g-on-toesti-inimorganismile-ohutu-telia-ja-elisa-vorgu-elektromagnetvaljade-naitajad-moodeti-ara		Forte	kõigile	Delfi
25	20.03. 2021		Punase Draakoni vari https://arvamus.postimees.ee/7205894/punase-draakoni-vari	arvamus	juhtkiri	kõigile	Postimees
26	22.03. 2021		Venemaal aeti laiali 5G-vastaste telklaager https://maailm.postimees.ee/7207218/venemaal-aeti-laiali-5g-vastaste-telklaager	maailm		tellijale avatud	Postimees
27	15.04. 2021	Kärt Anvelt	Psühholoogiline mõjutamine. Meeleavaldajad saadavad politseinikele ähvarduskirju https://epl.delfi.ee/artikkel/93145629/psuhholoogiline-mojutamine-meeleavaldajad-saadavad-politseinikele-ahvarduskirju	uudised	EPL	tellijale avatud	Delfi

Nr	Aeg	Autor	Pealkiri	Rubriik	Väljaanne/ peateema	Saadavus	Portaal
28	28.04. 2021		Suurbritannia luurejuht: lääs võib kaotada tehnoloogilise ülemvõimu https://www.err.ee/1608193630/suurbritannia-luurejuht-laas-voib-kaotada-tehnoloogilise-ulemvoimu	välismaa	uudised	kõigile	ERR
29	11.05. 2021	Aivar Pau	Ka India võimudel tuli oma rahvale kinnitada: 5G-tehnoloogial ja COVID-19 leviku vahel puudub igasugune seos https://forte.delfi.ee/artikkel/93398197/ka-india-voimudel-tuli-oma-rahvale-kinnitada-5g-tehnoloogial-ja-covid-19-leviku-vahel-puudub-igasugune-seos	digi	Forte	kõigile	Delfi
30	14.05. 2021	Alar Heikla, Huawei Technologies Eesti müügi-direktor	Alar Heikla: mõistuspärase sideturvalisuse võimalikkusest Eestis https://www.err.ee/1608212749/alar-heikla-moistusparase-sideturvalisuse-voimalikkusest-eestis	arvamus	uudised	kõigile	ERR
31	01.06. 2021	AFP/BNS	Spionaažis süüdistatav Huawei Poola haru eksjuht läks kohtu alla https://maailm.postimees.ee/7261981/spionaazis-suudistatav-huawei-poola-haru-eksjuht-laks-kohtu-alla	maailm	uudis	kõigile	Postimees
32	03.06. 2021	Agne Kaarlep	Agne Kaarlep: Euroopa püüab maandada veebigigantidega seotud ohte ühiskonnale ja demokraatiale https://arvamus.postimees.ee/7262961/julgeolek-agne-kaarlep-euroopa-puuab-maandada-veebigigantidega-seotud-ohte-uhiskonnale-ja-demokraatiale	arvamus		kõigile	Postimees
33	22.06. 2021	AFP/BNS	Rootsi kohus kinnitas Huawei 5G keeldu https://maailm.postimees.ee/7278312/rootsi-kohus-kinnitas-huawei-5g-keeldu	maailm		kõigile	Postimees
34	24.06. 2021	Heliis Raudsik	Valeinfo: paljastatud | Hiina suursaatkond teeb Eesti eliidi e-postkastides punasele võimule sobivat „faktikontrolli" https://epl.delfi.ee/artikkel/93817459/valeinfo-paljastatud-hiina-suursaatkond-teeb-eesti-eliidi-e-postkastides-punasele-voimule-sobivat-faktikontrolli	arvamus	EPL	tellijale	Delfi
35	12.09. 2021	Reelika Vaiksaar, Rauno Volmar, Ragnar Esken	Ekspert teeb asja selgeks: kas 5G kujutab tervisele ohtu? https://forte.delfi.ee/artikkel/94545685/video-ekspert-teeb-asja-selgeks-kas-5g-kujutab-tervisele-ohtu		Forte	kõigile	Delfi
36	14.09. 2021	Henry Mölder	Allar Jõks: „Huawei määruse" menetlemine riigikogus tõotab kujuneda mälestusmärgiks Eesti õigusloomelisele saamatusele https://arileht.delfi.ee/artikkel/94584725/allar-joks-huawei-maaruse-menetlemine-riigikogus-tootab-kujuneda-malestusmargiks-eesti-oigusloomelisele-saamatusele	Eesti majandus	Ärileht	tellijale	Delfi
37	22.09. 2021	Reuters/ LRT/PM	Leedu kaitseministeerium soovitas Hiina telefonid minema visata https://maailm.postimees.ee/7343925/leedu-kaitseministeerium-soovitas-hiina-telefonid-minema-visata	maailm		kõigile	Postimees

Nr	Aeg	Autor	Pealkiri	Rubriik	Väljaanne/ peateema	Saadavus	Portaal
38	22.09. 2021	Inna-Katrin Hein	Leedu kaitseministeerium: Hiina mobiiltelefonid on ohtlikud, visake minema https://elu24.postimees.ee/7344261/leedu-kaitseministeerium-hiina-mobiiltelefonid-on-ohtlikud-visake-minema	maailm	Elu24	kõigile	Postimees
39	21.10. 2021	Erkki Bahovski	Erkki Bahovski: NATO eneseotsingud https://arvamus.postimees.ee/7366251/erkki-bahovski-nato-eneseotsingud	arvamus		tellijale	Postimees
40	01.11. 2021	Tarmo Maiberg	USA abivälisminister: oleme Venemaa kuritahtlikust käitumisest teadlikud https://www.err.ee/1608388820/usa-abivalisminister-oleme-venemaa-kuritahtlikust-kaitumisest-teadlikud	välismaa	uudised	kõigile	ERR
41	05.11. 2021	Liisa Salekešina	Liisa Salekešina: autoritaarsuse lummav mõju https://tartu.postimees.ee/7378239/liisa-salekesina-autoritaarsuse-lummav-moju	arvamus	Tartu PM	tellijale	Postimees
42	12.11. 2021	Aivar Pau	Huaweil pole tagasiteed – Biden kirjutas alla seadusele, mis keelab isegi kaaluda tema seadmete ostmist https://forte.delfi.ee/artikkel/95112123/huaweil-pole-tagasiteed-biden-kirjutas-alla-seadusele-mis-keelab-isegi-kaaluda-tema-seadmete-ostmist	digi	Forte	kõigile	Delfi
43	19.11. 2021	Lauri Laugen	Läti valitsusvastased vandenõuteoreetikud värbavad avalikult anonüümseid trolle https://epl.delfi.ee/artikkel/95176957/lati-valitsusvastased-vandenouteoreetikud-varbavad-avalikult-anonuumseid-trolle	välismaa	EPL	tellijale	Delfi
44	25.11. 2021	Aivar Pau	Hiina ettevõte: riigikogu võttis vastu diskrimineeriva ja konkurentsi kahjustava seaduse https://forte.delfi.ee/artikkel/95225977/hiina-ettevote-riigikogu-vottis-vastu-diskrimineeriva-ja-konkurentsi-kahjustava-seaduse	digi	Forte	kõigile	Delfi
45	15.12. 2021	Juku-Kalle Raid	Juku-Kalle Raid: Eesti kui õudne 5G süvariik, hiinlaste ja moblaoperaator Elisa jaoks https://elu24.postimees.ee/7408848/elu25-juku-kalle-raid-eesti-kui-oudne-5g-suvariik-hiinlaste-ja-moblaoperaator-elisa-jaoks	arvamus	Elu24	kõigile	Postimees
46	20.12. 2021	Kristjan Port	Hollandlasi lummanud 5G-vastased amuletid osutusid radioaktiivseks https://novaator.err.ee/1608441260/hollandlasi-lummanud-5g-vastased-amuletid-osutusid-radioaktiivseks	R2 portaal	novaator	kõigile	ERR
47	28.12. 2021		Suured lennukitootjad: 5G-side kujutab ohtu lennunduse turvalisusele https://www.err.ee/1608448973/suured-lennukitootjad-5g-side-kujutab-ohtu-lennunduse-turvalisusele	välismaa	uudised	kõigile	ERR

Nr	Aeg	Autor	Pealkiri	Rubriik	Väljaanne/ peateema	Saadavus	Portaal
48	18.01. 2022	Carl-Robert Puhm	USA lennufirmad: 5G põhjustab lennunduses suure kaose https://majandus.postimees.ee/7433159/usa-lennufirmad-5g-pohjustab-lennunduses-suure-kaose	majandus		kõigile	Postimees
49	28.01. 2022	Inna-Katrin Hein	Koroonaeitajad asutasid Paraguays „rohelise paradiisi“, mis „kaitseb 5G ja sundvaktsineerimise“ eest https://elu24.postimees.ee/7440985/video-koroonaeitajad-asutasid-paraguays-rohelise-paradiisi-mis-kaitseb-5g-ja-sundvaktsineerimise-eest	maailm	Elu24	tellijale	Postimees
50	09.10. 2021	AFP/BNS	Prantsusmaal said vandenõuteoreetikuga seotud mehed süüdistuse rünnakute kavandamises https://maailm.postimees.ee/7357642/prantsusmaal-said-vandenouteoreetikuga-seotud-mehed-suudistuse-runnakute-kavandamises	maailm		kõigile	Postimees

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Ene Tubelt,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„5G ohtude diskursuse konstrueerimine Eesti meedia näitel“,

mille juhendajad on Mari-Liis Madisson ja Andreas Ventsel,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Ene Tubelt
10.01.2023